

KHETI DUNIYAN, PATIALA

www.khetiduniyan.in

ਭਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਖ਼ਬਾਰ

Rs.10/-

ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ

Postage Regd. No. PB/PTA/0338/2025-2027

Editor : Jagpreet Singh • RNI 42269/83 (PUNPUN00806) • Issue Dated 28-03-2026 • Vol.44 No.13 • M. 90410-14575 • Page 16 E-mail : khetiduniyan1983@gmail.com

ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ
ਕਿਸਾਨ ਮੇਲਿਆਂ ਮੌਕੇ ਕਿਸਾਨ ਵੀਰਾਂ ਦੇ
ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ

ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ

ਵੱਲੋਂ

ਪੁਰਾਣੇ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਗ੍ਰਾਹਕਾਂ ਲਈ
ਚੰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫੂਟ

ਇੱਕ ਸਾਲ ਲਈ

250/-

ਰੁਪਏ

ਦੋ ਸਾਲ ਲਈ 450/- ਰੁਪਏ

ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਲਈ 650/- ਰੁਪਏ

ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਟਸਐਪ ਰਾਹੀਂ ਸਰਵਿਸ ਮੁਫ਼ਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ।

ਵੱਟਸਐਪ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ

ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ

ਸਿਰਫ **100/-** ਰੁਪਏ

KHETI DUNIYAN
TID - 62763351

ਚੰਦੇ ਭਰਨ ਲਈ QR ਕੋਡ ਸਕੈਨ ਕਰੋ।

ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ :

ਮੋ. 90410-14575

Website : www.khetiduniyan.in
E-mail : khetiduniyan1983@gmail.com

* ਇਹ ਸਕੀਮ 30 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2026 ਤੱਕ ਹੈ।

ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ

ਗਰਮ ਰੁੱਤ ਦੀਆਂ ਦਾਲਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰੋ

ਗਰਮ ਰੁੱਤ ਦੀ ਮੂੰਗੀ ਅਤੇ ਮਾਂਹ ਘੱਟ ਸਮਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲਾਹੇਵੰਦ ਦਾਲਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਫ਼ਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਗਰਮ ਰੁੱਤ ਦੀਆਂ ਦਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਝਾੜ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਖੇਤੀ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਵਿਧੀਆਂ ਅਪਣਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਖੇਤ ਦੀ ਤਿਆਰੀ

★ ਮੂੰਗੀ ਅਤੇ ਮਾਂਹ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਫ਼ਸਲ ਲੈਣ ਲਈ ਚੰਗੇ ਜਲ ਨਿਕਾਸ ਵਾਲੀ, ਭਲ ਤੋਂ ਰੇਤਲੀ ਭਲ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਹੁਤ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ। ਫ਼ਸਲ ਦੇ ਵਧੀਆ ਜੰਮ ਲਈ ਖੇਤ ਨੂੰ 2 ਤੋਂ 3 ਵਾਰ ਵਹੋ ਅਤੇ ਹਰ ਵਾਰੀ ਬਾਅਦ ਸੁਹਾਗਾ ਜ਼ਰੂਰ ਫੇਰੋ। ਕਣਕ ਵੱਢਣ ਉਪਰੰਤ, ਜੇਕਰ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਦਾ ਨਾੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਖੇਤ ਬਿਨਾਂ ਵਾਹੋ, ਮੂੰਗੀ ਜ਼ੀਰੋ-ਟਿਲ ਡਰਿੱਲ ਨਾਲ ਬੀਜ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਣਕ ਕੰਬਾਈਨ ਨਾਲ ਵੱਢੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਪੀ ਏ ਯੂ ਹੈਪੀ ਸੀਡਰ ਨਾਲ ਕਰੋ। ਘੱਟ ਵੱਤਰ ਵਾਲੀਆਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੂੰਗੀ ਨੂੰ ਹੈਪੀ-ਸੀਡਰ ਜਾਂ ਸਮਾਰਟ ਸੀਡਰ ਨਾਲ ਘੱਟ ਡੂੰਘਾ ਬੀਜਣ ਉਪਰੰਤ ਪਾਣੀ ਲਗਾ ਕੇ ਉਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

★ ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਮੂੰਗੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਐਸ ਐਮ ਐਲ 1827 (62 ਦਿਨ ਪੱਕਣ ਲਈ ਅਤੇ ਔਸਤਨ ਝਾੜ 5.0 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ), ਐਸ ਐਮ ਐਲ 832 (61 ਦਿਨ ਪੱਕਣ ਲਈ ਅਤੇ ਔਸਤਨ ਝਾੜ 4.6 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ) ਅਤੇ ਐਸਐਮਐਲ. 668 (60 ਦਿਨ ਪੱਕਣ ਲਈ ਅਤੇ ਔਸਤਨ ਝਾੜ 4.5 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ); ਮਾਂਹ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ : ਮਾਂਹ 1137 (74 ਦਿਨ ਪੱਕਣ ਲਈ ਅਤੇ ਔਸਤਨ ਝਾੜ 4.5 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ) ਅਤੇ ਮਾਂਹ 1008 (72 ਦਿਨ ਪੱਕਣ ਲਈ ਅਤੇ ਔਸਤਨ ਝਾੜ 4.2 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।

ਬਿਜਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਬੀਜ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਬਿਜਾਈ ਦਾ ਢੰਗ

★ ਪੂਰਾ ਝਾੜ ਲੈਣ ਲਈ ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ 20 ਮਾਰਚ ਤੋਂ 10 ਅਪ੍ਰੈਲ ਅਤੇ ਮਾਂਹ ਦੀ ਫ਼ਸਲ 15 ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਤੱਕ ਬੀਜੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਦੇ ਤੀਜੇ ਹਫ਼ਤੇ ਤੱਕ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
★ ਫ਼ਸਲ ਦੇ ਵਧੀਆਂ ਜੰਮ ਲਈ, ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਐਸ ਐਮ ਐਲ 668 ਕਿਸਮ ਲਈ 15 ਕਿਲੋ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਕਿਸਮਾਂ ਲਈ 12 ਕਿਲੋ ਅਤੇ ਮਾਂਹ ਲਈ 20 ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ।

★ ਦਾਲਾਂ ਦਾ ਝਾੜ ਵਧਾਉਣ ਲਈ, ਮੂੰਗੀ ਦੇ ਬੀਜ ਨੂੰ ਮਿਸ਼ਰਿਤ ਜੀਵਾਣੂ ਖਾਦ (ਰਾਈਜ਼ੋਬੀਅਮ ਐਲ ਐਸ ਐਮ ਆਰ-1 ਅਤੇ ਰਾਈਜ਼ੋਬੈਕਟੀਰੀਅਮ ਆਰ ਬੀ-3) ਅਤੇ ਮਾਂਹ ਦੇ ਬੀਜ ਨੂੰ ਰਾਈਜ਼ੋਬੀਅਮ (ਐਲ ਯੂ ਆਰ 6) ਦੇ ਟੀਕੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਕਟ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸੋਧੋ। ਟੀਕਾ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੀਜ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰੋ।

★ ਦਾਲਾਂ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਲਈ ਕਤਾਰ ਤੋਂ ਕਤਾਰ ਦਾ ਫਾਸਲਾ 22.5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਅਤੇ ਬੂਟੇ ਤੋਂ ਬੂਟੇ ਦਾ ਫਾਸਲਾ 7 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ (ਮੂੰਗੀ ਲਈ); 4-5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ (ਮਾਂਹ ਲਈ) ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਬੀਜ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ 4-6 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਰੱਖੋ। ਦਰਮਿਆਨੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਉੱਤੇ ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਕਣਕ ਲਈ ਵਰਤੋਂ ਜਾਂਦੇ ਬੈਂਡ ਪਲਾਂਟਰ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੂੰਗੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਤਾਰਾਂ ਦੀ

ਬਿਜਾਈ 20 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਤੇ 67.5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਵਿੱਚ ਦੇ ਬੈਂਡਾਂ (37.5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਬੈਂਡ ਅਤੇ 30.0 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਖਾਲੀ) ਉੱਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ 20-30% ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਖਾਦ-ਖੁਰਾਕ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਨਦੀਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ

★ ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ 5 ਕਿਲੋ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ (11 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ) ਅਤੇ 16 ਕਿਲੋ ਫਾਸਫੋਰਸ (100 ਕਿਲੋ ਸਿੰਗਲ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ) ਅਤੇ ਮਾਂਹ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ 5 ਕਿਲੋ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ (11 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ) ਅਤੇ 10 ਕਿਲੋ ਫਾਸਫੋਰਸ (60 ਕਿਲੋ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ) ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਬਿਜਾਈ ਸਮੇਂ ਡਰਿੱਲ ਕਰ ਦਿਓ। ਆਲੂ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਬੀਜੀ ਮੂੰਗੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਾਦ ਪਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਫਾਸਫੋਰਸ ਤੱਤ ਲਈ ਸਿੰਗਲ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ ਖਾਦ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿਓ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੰਧਕ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਦਾਲਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

★ ਮੌਸਮ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕਿਸਮ ਅਨੁਸਾਰ, ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ 3 ਤੋਂ 5 ਪਾਣੀ ਲਾਉ। ਪਹਿਲਾ ਪਾਣੀ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 25 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਲਾਉ। ਮੂੰਗੀ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਪਾਣੀ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 55 ਦਿਨਾਂ ਅਤੇ ਮਾਂਹ ਨੂੰ 60 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਲਾਉ। ਦਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਗੋਡੀ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 4 ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਕਰੋ ਜੇ ਲੋੜ ਪਵੇ ਤਾਂ ਦੂਜੀ ਗੋਡੀ ਉਸ ਤੋਂ 2 ਹਫ਼ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਕਰੋ। ਜਾਂ ਬਿਜਾਈ ਦੇ 20 ਤੋਂ 25 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ 300 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਇਮੇਜ਼ਾਥਾਪਿਓਰ 10 ਐਸ ਐਨ ਨੂੰ 150 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ।

ਦਾਲਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਅਤੇ ਗਹਾਈ

★ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਕਟਾਈ ਉਸ ਵਕਤ ਕਰੋ ਜਦੋਂ 80 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਫਲੀਆਂ ਪੱਕ ਜਾਣ। ਦਾਲਾਂ ਦੀ ਗਹਾਈ ਲਈ ਕਿੱਲੀਆਂ ਵਾਲਾ ਕਣਕ ਦਾ ਥਰੇਸਰ, ਕੁਝ ਫੇਰ ਬਦਲ ਕਰਕੇ ਵਰਤੋਂ।

ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਅਤੇ ਅਮਿਤ ਸਲਾਰੀਆ, ਫਾਰਮ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕੇਂਦਰ, ਬਰਨਾਲਾ (ਮੋ. 94646-59995)

ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ

ਫ਼ਸਲਾਂ 'ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਨੁਕਤੇ

ਡਾ. ਰਿਤੂਰਾਜ,
ਡਾ. ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਫ਼ਸਲਾਂ 'ਤੇ ਕਈ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਨਾ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਾਫੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸਾਨ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸਹੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗੈਰ-ਫ਼ਸਲੀ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰ ਬੂਟੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਟ ਕੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਓ।

ਕਾਂਗਿਆਰੀ : ਇਹ ਉੱਲੀ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਦਾਣਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਕਾਲਾ ਧੂੜਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਟਿਆਂ ਦੀ ਕਾਂਗਿਆਰੀ ਦਾ ਹਮਲਾ ਫ਼ਸਲ ਦੇ ਨਿਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਫ਼ਸਲ ਦੇ ਨਿਸਾਰਨ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰੋ। ਜੇਕਰ ਕਾਂਗਿਆਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸਿੱਟੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਲਿਫਾਫਾ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਕੱਟ ਲਓ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘਾ ਦੱਬ ਕੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਓ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਸਿਹਤਮੰਦ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇਗੀ ਅਤੇ ਦਾਣੇ ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਮਈ-ਜੂਨ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਕਣਕ ਦੇ ਬੀਜ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 8 ਵਜੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ 12 ਵਜੇ ਤੱਕ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਭਿਉਂ ਕੇ ਰੱਖੋ। ਉਸ ਦਿਨ ਧੁੱਪ ਖੂਬ ਹੋਵੇ। ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਬੀਜ ਪੱਕੇ ਫਰਸ਼, ਚਟਾਈਆਂ ਜਾਂ ਤਰਪਾਲਾਂ ਉੱਪਰ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਸੁੱਕਣੇ ਪਾ ਦਿਓ। ਬੀਜ ਦੀ ਪਤਲੀ ਤਹਿ ਵਿਛਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਣਕ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਕਾ ਕੇ ਖੁਸ਼ਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖੋ।

ਕਰਨਾਲ ਬੰਟ : ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ

ਨਾਲ ਸਿੱਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦਾਣਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਬੀਮਾਰੀ ਵਾਲੇ ਦਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ

ਲੈ ਕੇ ਮਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਕਿਣਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੇੜੀ ਦੁਰਗੰਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਰਨਾਲ ਬੰਟ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਬੀਜ ਵਾਲੀ ਫ਼ਸਲ ਤੇ

ਨਿਸਾਰੇ ਸਮੇਂ 200 ਮਿਲੀ ਪ੍ਰੋਪੀਕੋਨਾਜੋਲ ਟਿਲਟ ਨੂੰ 200 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਇੱਕ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਫ਼ਸਲ ਦੇ ਨਿਸਾਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਛਿੜਕਾਅ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਆਲੂਆਂ ਦਾ ਕੋਹੜ ਰੋਗ : ਆਲੂਆਂ ਉੱਪਰ ਡੂੰਘੇ ਤੇ ਗੋਲ ਧੱਬੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ 0.5 ਤੋਂ 10 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਵਿਆਸ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸਿਹਤਮੰਦ

ਤੇ ਨਰੋਏ ਬੀਜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਕੋਹੜ ਰੋਗ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚ 7 ਤੋਂ 8 ਹਫ਼ਤੇ ਦੀ ਸਫ਼ਾ ਜਾਂ ਗਰਮੀ ਰੁੱਤ ਦੀ ਮੁੰਗੀ ਦੀ ਹਰੀ ਖਾਦ ਕਰੋ। ਆਲੂ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਸੋਕਾ ਨਾ ਲੱਗਣ ਦਿਓ। ਸੰਕਰਮਿਤ ਫ਼ਸਲ ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾ ਵਰਤੋਂ।

ਟਮਾਟਰਾਂ ਦਾ ਅਗੋਤਾ ਝੁਲਸ ਰੋਗ : ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਨਾਲ ਪੱਤੇ ਮੁਰਝਾ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ

ਅੰਤ ਨੂੰ ਝੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਉੱਲੀ ਸੁੱਕੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਲ ਤੱਕ ਜੀਵਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਲਾਗ ਪੈਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ-ਖੁੰਹਦੇ ਅਤੇ ਬੀਜ ਰਾਹੀਂ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।

ਪਿਆਜ਼ ਦਾ ਜਾਮਨੀ ਦਾਗ ਰੋਗ : ਇਹ ਰੋਗ ਬੀਜ ਵਾਲੀ ਫ਼ਸਲ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਲੱਛਣ ਪੱਤਿਆਂ ਅਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਡੰਡੀਆਂ 'ਤੇ ਛੋਟੇ ਜਾਮਨੀ ਧੱਬੇ ਵਾਂਗ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਧੱਬੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੀਲੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਾਲੇ ਧੱਬੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝੁਕਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਮਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਖੇੜਾ ਤੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਗਿੱਚੀ ਦਾ ਗਲਣਾ

ਇਸ ਰੋਗ ਨਾਲ ਜੜ੍ਹਾਂ ਗਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹੇਠਲੇ ਪੱਤੇ ਪੀਲੇ

ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਿੱਚੀ ਵਾਲੇ ਭਾਗ 'ਤੇ ਲਾਲ ਭੂਰੇ ਧੱਬੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਰੋਗ ਵਧੇਰੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਮਟਰ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਅਗੋਤੀ ਨਾ ਬੀਜੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਗੋਤੀ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਰੋਗ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਬੀਜ ਨੂੰ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਡੋਮੋਨਾਸ ਫਲੋਰੋਸੈਂਸ ਫਾਰਮੂਲੇਸ਼ਨ 15 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਨਾਲ ਸੋਧ ਕੇ ਬੀਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

ਕਣਕ : ਇਸ ਸਮੇਂ ਕਣਕ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਦਾ ਨਿਸਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੈ। ਇਸ

ਲਈ ਬੀਜ ਵਾਲੀ ਫ਼ਸਲ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ

ਪਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਪੂ, ਫਾਰਮ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕੇਂਦਰ, ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਮੋਬਾਇਲ : 81463-22553

ਹਲਦੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ

ਪੰਜਾਬ ਹਲਦੀ 1 : ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੂਟੇ ਖੜ੍ਹਵੇਂ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਉੱਚੇ, ਪੱਤੇ ਹਰੇ, ਦਰਮਿਆਨੇ ਅਕਾਰ ਦੇ ਅਤੇ ਗੰਢੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੰਢੀਆਂ ਦੀ ਛਿੱਲੜ ਦਾ ਰੰਗ ਭੂਰਾ ਅਤੇ ਗੁੱਦਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਪੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸਮ 215 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਔਸਤਨ 108 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਝਾੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਹਲਦੀ 2 : ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੂਟੇ ਖੜ੍ਹਵੇਂ ਅਤੇ ਉੱਚੇ, ਪੱਤੇ ਹਲਕੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਅਤੇ ਚੌੜੇ, ਗੰਢੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਅਤੇ ਮੋਟੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੰਢੀਆਂ ਦੀ ਛਿੱਲੜ ਦਾ ਰੰਗ ਭੂਰਾ ਅਤੇ ਗੁੱਦਾ ਪੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸਮ 240 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਔਸਤਨ 122 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਝਾੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ : ਹਲਦੀ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਹੁਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਖੇਤ ਨੂੰ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਵਾਹੋ ਅਤੇ ਹਰੀ ਵਾਹੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਹਾਗਾ ਫੇਰੋ। ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੀ ਫ਼ਸਲ ਦੇ ਮੁੱਢ ਤੇ ਘਾਹ-ਫੂਸ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ।

ਬੀਜ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਬਿਜਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ : ਹਲਦੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਮੁਢਲੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਗੰਢੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤਾਜ਼ੀਆਂ, ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ 6-8 ਕੁਇੰਟਲ ਗੰਢੀਆਂ ਇੱਕ ਏਕੜ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੂਰਾ ਝਾੜ ਲੈਣ ਲਈ ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਗੰਢੀਆਂ ਦੀ

ਹਲਦੀ ਦੀ ਸਫਲ ਖੇਤੀ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ

ਬਿਜਾਈ ਕਰੋ। ਉੱਤਰੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਅਤੇ ਨੀਮ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਤੱਕ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਲਦੀ ਪਨੀਰੀ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਬੀਜੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੰਮ ਅੱਧ ਜੂਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖਤਮ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੰਢੀਆਂ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੇ ਫ਼ਰਕ ਨਾਲ ਬਿਜਾਈ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗੰਢੀਆਂ ਨੂੰ 35-40 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਲਾ ਦਿਓ।

ਬਿਜਾਈ ਦਾ ਢੰਗ : ਬਿਜਾਈ ਲਈ ਹਲਦੀ ਦੀਆਂ ਨਰੋਈਆਂ ਅਤੇ ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਗੰਢੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੀਜੋ। ਵੱਟਾਂ ਉੱਪਰ ਹਲਦੀ ਬੀਜਣ ਨਾਲ ਗੰਢੀਆਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਬਿਜਾਈ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ, ਕਤਾਰ ਤੋਂ ਕਤਾਰ ਦਾ ਫ਼ਸਲਾ 45 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਅਤੇ ਜੇਕਰ

ਬਿਜਾਈ ਮਸ਼ੀਨ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ, 67.5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੂਟੇ ਤੋਂ ਬੂਟੇ ਦੀ ਦੂਰੀ 15 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੇਤੀ ਨੂੰ 2.5 ਟਨ ਪਹਾਲੀ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਢੱਕ ਦਿਓ। ਖੇਤ ਨੂੰ ਗੰਢੀਆਂ ਹਰੀਆਂ ਹੋਣ ਤੱਕ ਗਿੱਲਾ ਰੱਖੋ।

ਜੈਵਿਕ ਖਾਦ : ਹਲਦੀ ਦੀਆਂ ਗੰਢੀਆਂ ਬੀਜਣ ਸਮੇਂ ਕਨਸੋਰਸ਼ੀਅਮ ਜੀਵਾਣੂ ਖਾਦ 4 ਕਿਲੋ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਰਲਾ ਕੇ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਹਲਦੀ ਦੇ ਝਾੜ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੁਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਨਸੋਰਸ਼ੀਅਮ ਦਾ ਟੀਕਾ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਮਾਈਕ੍ਰੋਬਾਇਓਲੋਜੀ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਖਾਦਾਂ : ਹਲਦੀ ਲਈ ਰੂੜੀ ਦੀ ਖਾਦ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 10-12 ਟਨ ਗਲੀ-ਸੜੀ ਰੂੜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਪਾਓ। ਹਲਦੀ ਨੂੰ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਖਾਦ ਦੀ ਖਾਸ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਬਿਜਾਈ ਦੇ ਸਮੇਂ 10 ਕਿੱਲੋ ਪੋਟਾਸ਼ (16 ਕਿੱਲੋ ਮਿਊਰਿਟ ਆਫ ਪੋਟਾਸ਼) ਤੇ 10 ਕਿਲੋ ਫਾਸਫੋਰਸ (60 ਕਿਲੋ ਸਿੰਗਲ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ) ਪੋਰ ਦਿਓ।

ਸਿੰਚਾਈ : ਹਲਦੀ ਨੂੰ ਹਰੇ ਹੋਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਖੇਤ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਪਤਲਾ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦੇ ਰਹੋ।

ਗੋਡੀ ਅਤੇ ਨਦੀਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ : ਹਲਦੀ ਨੂੰ ਨਦੀਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਗੋਡੀਆਂ ਕਰੋ। ਜੇਕਰ ਬਿਜਾਈ ਪਿੱਛੋਂ 36 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਹਾਲੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਇਕਸਾਰ ਖਿਲਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਦੀਨਾਂ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਬਚਾਅ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸਿੱਲ ਵੀ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਪੁਟਾਈ ਅਤੇ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ : ਜਦੋਂ ਹਲਦੀ ਦੇ ਪੱਤੇ ਪੀਲੇ ਹੋ ਕੇ ਸੁੱਕ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਹ ਪੁਟਾਈ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਫ਼ਸਲ ਪੁਟਾਈ ਲਈ ਨਵੰਬਰ-ਦਸੰਬਰ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੁਟਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੰਢੀਆਂ ਤੋਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦੇਵੋ।

ਬੀਜ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ : ਅਗਲੀ ਫ਼ਸਲ ਲਈ ਬੀਜ ਨੂੰ ਠੰਢੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਕ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਬੀਜ ਨੂੰ ਕੋਲਡ ਸਟੋਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਬੀਜ ਵਾਲੀ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਸਰਦੀ ਹੋਣ ਤੱਕ ਪੁਟਾਈ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਖੇਤ ਦੀ ਸਿੰਚਾਈ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਕਰੋ।

ਜਵਾਲਾ ਜਿੰਦਲ, ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਨਵੀਨ ਅਗਰਵਾਲ, ਪਲਾਂਟ ਬਰੀਡਿੰਗ ਅਤੇ ਜੈਨੇਟਿਕਸ ਵਿਭਾਗ, ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ (ਮੋ. 99884-0 152 1)

ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਦੀ ਮੱਕੀ ਦੇ ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਰੋਕਥਾਮ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ

ਮੱਕੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫ਼ਸਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਅਨਾਜ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸਗੋਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਅਤੇ ਪੋਲਟਰੀ ਲਈ ਫੀਡ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਮੱਕੀ ਉੱਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੇਂ ਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜੇ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੇ ਸਮੇਂ ਫ਼ਰਵਰੀ ਤੱਕ ਬਿਜਾਈ ਕਰਨ ਨਾਲ ਫ਼ਸਲ ਅਤੇ ਕੀੜਿਆਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸਰਵਪੱਖੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕਰਕੇ ਮੱਕੀ ਦਾ ਝਾੜ ਅਤੇ ਮਿਆਰ ਵਧਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜੇ

1. ਮੱਕੀ ਦੀ ਸ਼ਾਖ ਦੀ ਮੱਖੀ : ਇਹ ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਦੀ ਮੱਕੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੱਖੀ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਉਮਰ (3-7 ਦਿਨ) ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੂਟੇ ਬੇਢਵੇਂ ਅਤੇ ਝੁਰੜ-ਮੁਰੜ ਜਿਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੱਤਿਆਂ ਤੇ ਮੋਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੋਭਾਂ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਾਖ ਦੀ ਮੱਖੀ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਨੂੰ 6 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਗਾਚੇ 600 ਐਫ ਐਸ (ਇਮਿਡਾਕਲੋਪਰਿਡ) ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸੋਧ ਲਓ ਅਤੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਬੀਜ ਨੂੰ 14 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਬੀਜ ਦਿਉ। ਜੇਕਰ ਬੀਜ ਦੀ ਸੋਧ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ 5 ਕਿਲੋ ਫਿਊਰਾਡਨ 3 ਜੀ (ਕਾਰਬੋਫਿਊਰਨ) ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਬਿਜਾਈ ਵੇਲੇ ਸਿਆੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਉ।

2. ਸੈਨਿਕ ਸੁੰਡੀ ਤੇ ਛੱਲੀਆਂ ਦਾ ਸੂਤਕੁਤਰੂ : ਸੈਨਿਕ ਸੁੰਡੀ ਗੋਭ ਦੇ ਨਰਮ ਪੱਤੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਾਰਾ ਪੱਤਾ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਨਾੜ ਸਣੇ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੋਭ ਦੇ ਪੱਤੇ ਉੱਪਰ ਪਈਆਂ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਵਿੱਠਾਂ ਤੇ ਇਸ ਕੀੜੇ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਹਮਲਾ ਮਾਰਚ ਵਿੱਚ ਖੇਤ ਦੀਆਂ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਕਣਕ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਉੱਤੇ ਵਧੇਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੂਤਕੁਤਰ ਵਾਲੀ ਸੁੰਡੀ ਛੱਲੀ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰ ਛੱਲੀਆਂ ਅੰਦਰ ਪੱਕ ਰਹੇ ਦਾਣਿਆਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਬੀਜੀ

ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਹਮਲਾ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਮਲਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਤੇ ਸੁੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕਠੇ ਕਰ ਕੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਓ।

3. ਫ਼ਾਲ ਆਰਮੀਵਰਮ : ਇਹ ਕੀੜਾ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਉਣੀ ਰੁੱਤ ਦੀ ਮੱਕੀ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪਛੇਤੀ ਬੀਜੀ ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ

ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਤੇ ਵੀ ਇਸਦਾ ਹਮਲਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੀੜੇ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ

ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ
ਸ਼ਹੀਦ-ਏ-ਆਜ਼ਮ
ਸਰਦਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ,
ਸ਼ਹੀਦ ਸੁਖਦੇਵ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਰਾਜਗੁਰੂ
ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਵਸ
ਮੌਕੇ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ
ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ
ਸ. ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ
ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ

ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕਰਦੀ ਹੈ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਮਿਸਾਲ ਕੁਰਬਾਨੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ
ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਸਮਾਗਮ

23 ਮਾਰਚ, 2026

<p>ਸਥਾਨ: ਹੁਸੈਨੀਵਾਲਾ (ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ)</p> <p>ਸਮਾਂ: ਸਵੇਰੇ 10:00 ਵਜੇ</p>	<p>ਸਥਾਨ: ਦਾਣਾ ਮੰਡੀ ਬੰਗਾ (ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ)</p> <p>ਸਮਾਂ: ਦੁਪਹਿਰ 12:00 ਵਜੇ</p>
---	--

ਸ. ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ
ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਪੰਜਾਬ

ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ

ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸਪਤਾਹਿਕ

KHETI DUNIYAN

An Exclusive Agricultural Weekly

ਰਜਿਸਟਰਡ ਆਫਿਸ :
9-ਏ, ਅਜੀਤ ਨਗਰ,
ਪਟਿਆਲਾ

ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਆਫਿਸ :
ਕੇ.ਡੀ. ਕੰਪਲੈਕਸ, ਗੁਰੂਸ਼ਾਲਾ ਰੋਡ,
ਨੇੜੇ ਸ਼ੇਰ-ਏ-ਪੰਜਾਬ ਮਾਰਕੀਟ,
ਪਟਿਆਲਾ-147001
ਮੋ.90410-14575

ਈ-ਮੇਲ : khetiduniyan1983@gmail.com

www.khetiduniyan.in

ਸਾਲ 44 ਅੰਕ 13
ਮਿਤੀ 28-03-2026

ਐਡੀਟਰ

ਜਗਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ

ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦਫਤਰ

ਪਟਿਆਲਾ
ਫੋਨ : 0175-2214575

ਮੁੰਬਈ
ਦਿੱਲੀ
ਲੁਧਿਆਣਾ
ਬਠਿੰਡਾ

ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ

ਡਾ. ਡੀ.ਡੀ. ਨਾਰੰਗ
ਡਾ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਡਾ. ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਮਾਨ
ਡਾ. ਅਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ
ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਝੱਤਰਾ
ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਲਾਠਰ

ਕੰਪੋਜ਼ਿੰਗ

ਏਕਤਾ ਕੰਪਿਊਟਰਜ਼, ਪਟਿਆਲਾ

ਨੋਟ

- ★ ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਛਪਣ ਵਾਲੇ ਲੇਖਾਂ, ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਦਾਰਾ ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕਿਸੇ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ★ ਸਿਵਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਭਾਵੇਂ ਮਾਹਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿਵਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਫਿਰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਮਾਹਿਰ ਦੀ ਰਾਏ ਜ਼ਰੂਰ ਲਓ।
- ★ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।

Editor : JAGPREET SINGH,
Printer, Publisher and Owner of Weekly
'KHETI DUNIYAN' Printed at Drishti Printers,
484, Nagra Street, Natan Wali Gali, Backside Dashmesh Market,
Near Sher-e-Punjab Market, Patiala-147001 (Pb.)
and published from Kheti Duniyan, House No. 9-A, Ajit Nagar,
Patiala-147001 (Pb.). E-mail : khetiduniyan1983@gmail.com
RNI No.PUNPUN00806

ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਲਈ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਹਰਿਆਵਲ ਦੀ ਅਮਾਨਤ

ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ। ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇੱਥੇ ਹਰੇ ਭਰੇ ਜੰਗਲਾਂ, ਰੁੱਖਾਂ, ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੇ ਓਹਲੇ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਕੁਦਰਤੀ ਦਾਤਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਲਗਪਗ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਡੂੰਘਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ ਸਬਮਰਸੀਬਲ ਮੋਟਰਾਂ ਹੋਰ ਡੂੰਘੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਆਖਰ ਕਦੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ ?

ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਤਾਂ ਖ਼ਤਮ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਧਰਤੀ ਹੇਠੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਵੱਧ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਵੱਧ ਕਟਾਈ ਕਾਰਨ ਕਿੱਕਰਾਂ, ਟਾਹਲੀਆਂ, ਜੰਡ, ਕਰੀਰ, ਨਿੰਮ, ਪਰੇਕਾਂ, ਬੋਹੜ, ਪਿੱਪਲ ਆਦਿ ਅਸੀਂ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਨਲਕੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਖੂਹ ਸੁੱਕ ਗਏ ਹਨ, ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਵਾਲੇ ਸੂਏ, ਮਾਈਨਰ ਅਸੀਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਗਈ। ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਆਕਸੀਜਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵੀ ਘਾਟ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਨਾ ਛੱਡ ਕੇ ਅਸੀਂ ਮੌਤ ਆਪ ਸਹੇੜ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਵੱਧ ਰਹੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਜਿਊਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਜਨਸੰਖਿਆ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਆਕਸੀਜਨ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ 23 ਕ੍ਰਿਸਟੀ ਰੁੱਖ ਘੱਟ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਕਤੂਬਰ 1980 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਫ਼ਰਵਰੀ 2018 ਤੱਕ 1.72 ਲੱਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਰੁੱਖ ਕੱਟ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 37 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਲਗਭਗ 5.12 ਕਰੋੜ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਬੀਤੇ ਵਰ੍ਹੇ ਹੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਸੜਕਾਂ ਚੌੜੀਆਂ ਕਰਨ ਸਮੇਂ 1,415 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰ ਲੱਖ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੁੱਖ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬੂਟੇ ਨਹੀਂ ਲਗਾਏ ਗਏ। ਸਾਨੂੰ ਖ਼ੁਦ ਹੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਡੂੰਘੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਕਤੂਬਰ 1980 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਫ਼ਰਵਰੀ 2018 ਤੱਕ 1.72 ਲੱਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਰੁੱਖ ਕੱਟ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 37 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਲਗਭਗ 5.12 ਕਰੋੜ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਬੀਤੇ ਵਰ੍ਹੇ ਹੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਸੜਕਾਂ ਚੌੜੀਆਂ ਕਰਨ ਸਮੇਂ 1,415 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰ ਲੱਖ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੁੱਖ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬੂਟੇ ਨਹੀਂ ਲਗਾਏ ਗਏ। ਸਾਨੂੰ ਖ਼ੁਦ ਹੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਡੂੰਘੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਇੰਜੀ. ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਮੱਟੂ, ਮੋ. 97797-08257

ਨਿਯਮ ਤੈਅ ਕਰ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਟਿਊਬਵੈੱਲ, ਗਸਤਿਆਂ, ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦਸ ਰੁੱਖ ਜਾਂ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰਤੀਬ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਜਾਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਬੰਧਿਤ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕ ਦੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਪਟਵਾਰੀ, ਕਨੂੰਨਗੋ ਬਾਕਾਇਦਾ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਵਿੱਚ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖਣ

ਕਰਨੇ ਦੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਜ ਦੀ ਕੁਝ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਬੋਹੜ, ਪਿੱਪਲ ਤੇ ਨਿੰਮ ਜਿਹੇ ਦੇਸੀ ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਿੰਮ ਨੂੰ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਨਿੰਮ ਦੇ ਘੋਲ ਤੋਂ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਰਪੰਚਾਂ ਨੂੰ

ਦੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਰਹੇਗਾ। ਨਦੀਆਂ, ਨਾਲਿਆਂ, ਸਮੁੰਦਰਾਂ, ਨਹਿਰਾਂ, ਸੂਏ, ਕੱਸੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਫ਼ਲਦਾਰ ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਅਨਾਜ ਦੀ ਖ਼ਪਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਮੀ ਆਵੇਗੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਵਾਸੀ ਸਿਹਤਯਾਬ ਵੀ ਹੋਣਗੇ। ਝੋਨੇ ਦੇ ਫ਼ਸਲੀ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਬਾਸਮਤੀ ਬੀਜ ਜਿਵੇਂ 1121, 1509 ਬੀਜੀਆਂ ਜਾਣ ਜੋ ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ ਲੱਗਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਪੱਕਦੀਆਂ ਵੀ ਛੇਤੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਖ਼ਪਤ ਤੇ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਵੀ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ 'ਤੇ ਵੀ ਕਾਬੂ ਪੈਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਣੀ ਖ਼ਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਪੂਸਾ 44, ਪੀਲੀ ਪੂਸਾ ਆਦਿ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਕਿਲੋ ਚੌਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ 3 ਕਿਲੋਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਝੋਨੇ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਦਾ ਭਖਿਆ ਮੁੱਦਾ 10 ਜੂਨ, 15

। ਰੁੱਖ ਪੁੱਟਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਨ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਵੇ। ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਰਾਸਤੀ ਰੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਫ਼ਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਹੋਣ। ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਬੂਟੇ ਪਾਲਣ ਲਈ ਨਰੋਗਾ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੈਅ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

500 ਬੂਟਾ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿੰਡ ਪਹਿਲਾਂ, ਨਾਲਿਆਂ, ਫਿਰਨੀਆਂ 'ਤੇ ਲਗਵਾ ਕੇ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਨਰੋਗਾ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਸਬੰਧੀ ਵੀ ਸ਼ਰਤ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰਕ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਅਧਿਕਾਰਕ ਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 15 ਅਤੇ 50 ਬੂਟੇ (ਨਿੰਮ) ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਦੇਣ ਤੇ ਸਾਲ ਦੇ ਸਾਲ ਤੱਕ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਲਈ ਖ਼ੁਦ ਨਾਲ ਹੋ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪਣ। ਸਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਅਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬੂਟਾ ਲਗਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗਰੀਬ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ਲਦਾਰ ਬੂਟੇ ਪ੍ਰਤੀ ਘਰ ਇੱਕ ਬੂਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਪਾਲਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ

ਜੂਨ ਜਾਂ 20 ਜੂਨ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਹੀ ਟ੍ਰਿਸਟੀਕੋਣ ਤੇ ਸਾਰਥਕਤਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਘੱਟ ਪਾਣੀ ਵਾਲੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਮੱਕੀ, ਜਵਾਰ, ਬਜਰਾ, ਮੂੰਗਫਲੀ, ਗੰਨਾ, ਮਿਰਚ, ਦਾਲਾਂ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਹੇਵੰਦ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਚੰਗੀ ਨੀਤੀ ਘੜੀ ਜਾਵੇ। ਬਿਜਲੀ ਬਿਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਮੁਆਫ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਫ਼ਸਲੀ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦੀ ਪਹਿਲ ਕਰਨ। ਘਰਾਂ ਦੇ ਬਿਲ ਅਤੇ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਪਾਣੀ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਓ, ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮਿਲ ਕੇ ਪਾਣੀ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਦਿੱਖ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਨ ਵਿੱਚ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਹੰਢਲਾ ਮਾਰੀਏ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸੁਥਰੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਪੀਣ ਯੋਗ ਪਾਣੀ ਦੀ ਅਮਾਨਤ ਦੇ ਕੇ ਜਾਈਏ।

ਸੁਨੀਲ ਕੁਮਾਰ ਮਾਹਲਾ, ਮੋ. 98281-08858

ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਉਤਪਾਦਕ, ਲਾਭਦਾਇਕ ਤੇ ਟਿਕਾਊ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ...

ਨਕਲੀ ਬੀਜਾਂ ਕਾਰਨ ਵਿੱਤੀ ਨੁਕਸਾਨ

ਨਕਲੀ ਬੀਜਾਂ ਕਾਰਨ ਵਿੱਤੀ ਨੁਕਸਾਨ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤਣਾਅ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਨਕਲੀ ਬੀਜ ਵੇਚਣ 'ਤੇ 30 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਰੈਗੂਲੇਟ ਕਰੇਗੀ, ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਮਨਮਾਨੇ ਭਾਅ ਵਸੂਲਣ ਤੋਂ ਰੋਕੇਗੀ। ਨਕਲੀ ਬੀਜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਕਲੀ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਬੀਜ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਗਈ ਹੈ।

ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਵੇਗੀ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਡਿਜੀਟਲ ਟਰੈਕਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੀਜ ਰਜਿਸਟਰ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਮਿਲਣਗੇ। ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬਿੱਲ ਇੱਕ ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ

ਨਵਾਂ ਬੀਜ ਬਿੱਲ ਗੁਣਵੱਤਾ ਲਈ ਨਵੀਂ ਦਿਸ਼ਾ

ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੱਡੀ ਆਬਾਦੀ ਅਜੇ ਵੀ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਕੂਲ ਜਲਵਾਯੂ, ਉਪਜਾਊ ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ। ਕਣਕ, ਚੌਲ, ਗੰਨਾ, ਦਾਲਾਂ, ਤੇਲ ਬੀਜ, ਕਪਾਹ ਤੇ ਮਸਾਲੇ ਵਰਗੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਭੋਜਨ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਬਲਕਿ ਬਰਾਮਦ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਕਮਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖੇਤਰ ਪੇਂਡੂ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹੈ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਲੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ, ਡੇਅਰੀ ਫਾਰਮਿੰਗ, ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਤੇ ਬਾਰਬਰੀ ਵਰਗੇ ਸਹਾਇਕ ਖੇਤਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਸਾਥਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ

ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਧੰਮ੍ਰ ਵੀ ਹੈ।

ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਬੀਜ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਰਾਣੇ ਬੀਜ ਐਕਟ-1966 ਦੀ ਥਾਂ ਲਵੇਗਾ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਉਦਯੋਗ ਵਿੱਚ ਤਕੜੀ ਤਰੱਕੀ ਤੇ ਬਹੁ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਵਧੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾਰਨ, ਪੁਰਾਣੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਨਕਾਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਬੀਜ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਲਿਆਉਣਾ ਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਮਨਮਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕੰਟਰੋਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ਸੰਗਠਨਾਂ, ਬੀਜ ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਨਪੁੱਟ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਬਿੱਲ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ

ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵੇਚਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੁਰਾਣੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੰਪਨੀਆਂ ਸਖ਼ਤ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ 'ਸੱਚਮੁੱਚ ਲੇਬਲਿੰਗ' ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਬੀਜ ਵੇਚ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਨਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬੀਜਾਂ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗੁਣਵੱਤਾ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਬੀਜ ਘਟੀਆ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੰਬੰਧਤ ਕੰਪਨੀ ਕਿਸਾਨਾਂ

ਰਾਇਲਟੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗੰਭੀਰ ਵਿਵਾਦ

ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ 2015-16 ਦੇ ਬੀਟੀ ਕਪਾਹ ਵਿਵਾਦ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਕੰਪਨੀ ਮੋਨਸੈਂਟੋ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਬੀਜ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਰਾਇਲਟੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗੰਭੀਰ ਵਿਵਾਦ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੋਨਸੈਂਟੋ ਆਪਣੀ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਾਇਲਟੀ ਵਸੂਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੀਜ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧੀਆਂ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ 'ਤੇ ਵਾਧੂ ਵਿੱਤੀ ਬੋਝ

ਪਿਆ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੀਟੀ ਕਪਾਹ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਲਈ ਸੀਲਿੰਗ ਕੀਮਤ ਤੇ ਰਾਇਲਟੀ ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕੇਸ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਤੱਕ ਵਧਿਆ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੜਾਈ ਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੁਰਾਣਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਹੁ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬੀਜ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਬੀਜ ਬਿੱਲ ਦੀ ਨੀਂਹ ਬਣਾਈ।

ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਉਤਪਾਦਕ, ਲਾਭਦਾਇਕ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦਾ ਸਰੋਤ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ

ਕੈਬਨਿਟ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਬੀਜ ਬਿੱਲ-2026 ਸਾਰੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਬੀਜ ਸਰਕਾਰੀ

ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ

ਸੰਪੂਰਣ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸਪਤਾਹਿਕ ਪਟਿਆਲਾ

ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਸਹਾਇਕ ਧੰਦਿਆਂ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ

12 ਨਹੀਂ 24 ਨਹੀਂ

52 ਅੰਕ

ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ

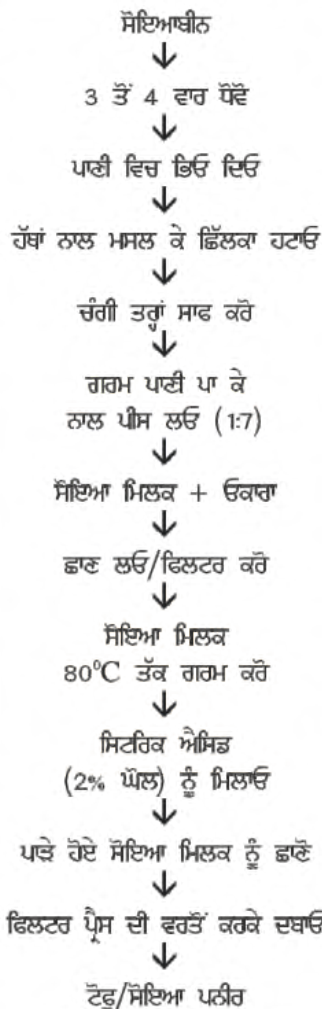
ਵਧੇਰੇ ਆਮਦਨੀ ਲਈ ਸੋਇਆਬੀਨ ਦੀ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਅਤੇ ਮੁੱਲ ਵਾਧਾ

ਸੋਇਆਬੀਨ ਨੂੰ 'ਗੋਲਡਨ ਬੀਨ' ਜਾਂ 'ਮਿਰਾਕਲ ਬੀਨ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਹ ਖੁਰਾਕ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਅਤੇ ਤੇਲ ਦਾ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਰੋਤ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸੋਇਆਬੀਨ ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ ਲਗਭਗ 49% ਦੱਖਣੀ ਅਮਰੀਕੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ, ਸੋਇਆਬੀਨ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ 12.98 ਮਿਲੀਅਨ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੋਇਆਬੀਨ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੋਇਆਬੀਨ ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ

ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਅਰਸ਼ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹਨੂੰਮਾਨ ਬੋਬੜੇ, ਭੋਜਨ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ

ਸਰੋਤ ਹੈ। ਅਧਿਐਨਾਂ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸੋਇਆਬੀਨ ਦਾ ਨਿਯਮਤ ਸੇਵਨ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ, ਕੈਂਸਰ, ਓਸਟੀਓਪੋਰੋਸਿਸ, ਸ਼ੂਗਰ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਕਈ ਹੋਰ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਫਾਇਦਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਸੋਇਆਬੀਨ ਅਧਾਰਿਤ ਭੋਜਨ, ਸਿਹਤਮੰਦਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਢੁੱਕਵਾਂ ਬਦਲ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੋਇਆ ਮਿਲਕ/ਦੁੱਧ : ਸੋਇਆ

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੇ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਅਤੇ ਤੇਲ ਦੀ ਚੰਗੀ ਮਾਤਰਾ ਵਾਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਐੱਸ ਐੱਲ-525, ਐੱਸ ਐੱਲ-744, ਐੱਸ ਐੱਲ-958 ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਪੋਸ਼ਣ ਸੰਬੰਧੀ ਲਾਭ : ਸੋਇਆਬੀਨ ਆਪਣੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਮੁੱਲ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਲਗਭਗ 40 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਅਤੇ ਲਗਭਗ 20 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਦਾ ਇਕ ਕਿਫਾਇਤੀ ਸਰੋਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਮੀਨੋ ਐਸਿਡ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸਨੂੰ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਮੀਟ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋਇਆਬੀਨ ਦਾ ਤੇਲ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅਨਸੋਚੂਰੇਟਡ ਫੈਟੀ ਐਸਿਡ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਿਨੋਲਿਕ ਐਸਿਡ ਅਤੇ ਲਿਨੋਲੋਇਕ ਐਸਿਡ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖੀ ਪੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੋਇਆਬੀਨ ਖੁਰਾਕ ਫਾਈਬਰ, ਵਿਟਾਮਿਨ, ਖਣਿਜ ਅਤੇ ਫਾਈਟੋਕੈਮੀਕਲ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਈਸੋਫਲਾਵੋਨਸ ਅਤੇ ਫਾਈਟੋਸਟੇਰੋਲ ਦਾ ਇੱਕ ਭਰਪੂਰ

ਦੁੱਧ ਸੋਇਆਬੀਨ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਇਕ ਲੈਕਟੋਜ਼-ਮੁਕਤ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਲੈਸਟ੍ਰੋਲ, ਗਲੂਟਨ ਅਤੇ ਚਰਬੀ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕਤ ਹੈ। ਸੋਇਆ ਮਿਲਕ ਦੀ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਸਮੱਗਰੀ ਲਗਭਗ ਗਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਵਿਚ ਫਾਈਬਰ, ਖਣਿਜ ਅਤੇ ਵਿਟਾਮਿਨ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੋਇਆ ਮਿਲਕ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਵਿਧੀ, ਰੇਖਾ ਚਿੱਤਰ 1 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਜੀਵਨੂੰ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੇਸਚਰਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੋਇਆ ਮਿਲਕ ਦੇ ਸੁਆਦ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਜਦਕਿ, ਸੋਇਆ ਦੁੱਧ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਭੇਅਰੀ ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਅੰਬ, ਆੜੂ ਅਤੇ ਅਮਰੂਦ ਨਾਲ ਖੰਭ, ਸੁਆਦਾਂ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਂ ਕੇ ਸੁਧਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋਇਆ ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੰਗ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਟੋਫੂ/ਸੋਇਆ ਪਨੀਰ : ਟੋਫੂ ਸੋਇਆ ਉਤਪਾਦ ਹੈ ਜੋ ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਬਣਤਰ ਵਿਚ ਪਨੀਰ ਵਰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਟੋਫੂ ਪਨੀਰ, ਅਸੰਤ੍ਰਿਪਤ ਚਰਬੀ ਅਤੇ ਫਾਈਬਰ ਦੀ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਸਰੋਤ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਟਾਮਿਨ ਬੀ1 ਅਤੇ ਬੀ2, ਸੋਡੀਅਮ ਅਤੇ ਆਇਰਨ ਦਾ ਵੀ ਚੰਗਾ ਸਰੋਤ ਹੈ। ਟੋਫੂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਆਮ ਕਦਮ ਰੇਖਾ ਚਿਤਰ 1 ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਟੋਫੂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੋਇਆ ਮਿਲਕ ਨੂੰ 80°C ਤੱਕ ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਸਿਟਰਿਕ ਐਸਿਡ (2% ਘੋਲ) ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸੋਇਆ ਮਿਲਕ ਪਾਝ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਕੋਗੂਲਮ (ਪਾਝੇ ਹੋਏ ਸੋਇਆ ਮਿਲਕ) ਨੂੰ ਫਿਲਟਰ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਦਬਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਟੋਫੂ ਨੂੰ ਸੁਆਦ ਬਣਾਉਣ ਲਈ

ਲੂਣ ਅਤੇ ਮਸਾਲੇ ਜਿਵੇਂ ਪੁਦੀਨੇ ਦੇ ਪੱਤੇ, ਧਨੀਆ, ਜੀਰਾ, ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਆਦਿ ਮਿਲਾ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਟੋਫੂ ਨੂੰ ਮਟਰ, ਪਾਲਕ ਪਨੀਰ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਪਕਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਪਨੀਰ ਦੇ ਸਨੈਕਸ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਟੋਫੂ ਨੂੰ ਪੈਕ ਕਰਕੇ ਫਰਿਜ ਦੇ ਤਾਪਮਾਨ 'ਤੇ ਸਟੋਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੋਇਆ ਨੱਟਸ ਸਨੈਕ : ਸੋਇਆ ਨੱਟਸ ਸਨੈਕ ਸੋਇਆਬੀਨ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ, ਸੁਆਦੀ ਸਨੈਕ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੋਟੀਨ, ਫਾਈਬਰ ਅਤੇ ਆਈਸੋਫਲਾਵੋਨਸ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੋਇਆ ਨੱਟਸ ਸਨੈਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੋਇਆਬੀਨ ਨੂੰ 1-2 ਘੰਟਿਆਂ ਲਈ ਭਿਓ ਕੇ ਲਗਭਗ 190°C 'ਤੇ ਰੋੜ ਜਾਂ ਓਵਨ ਵਿੱਚ ਪਕਾ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਕਰਿਸਪੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਸੋਇਆ ਨੱਟਸ ਸਨੈਕ ਪੱਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਸੁਹਾਵਣਾ ਭੁੰਨਿਆ ਸੁਆਦ ਅਤੇ ਹਲਕਾ ਭੂਰਾ ਰੰਗ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਮਕ, ਤੇਲ ਅਤੇ ਮਸਾਲਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸੁਆਦਲਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਹਤਮੰਦ ਸਨੈਕ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਦੇ ਤਾਪਮਾਨ 'ਤੇ ਏਅਰ ਟਾਈਟ ਕੰਟੇਨਰ ਵਿਚ ਸਟੋਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਹ ਜਾਂ ਪਾਊਚਾਂ ਵਿਚ ਪੈਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਡੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ ਤੇ ਸੋਇਆ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਦੀ ਇਕਾਈ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ : ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਕਰਸ਼ਕ ਵਧੂ ਆਮਦਨ ਲਈ ਸੋਇਆ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋਇਆ ਮਿਲਕ ਅਤੇ ਟੋਫੂ ਲਈ ਇਕ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਪਲਾਂਟ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਵੀ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਆਸ ਸੰਭਵਨਾ ਹੈ। ਸੋਇਆ ਦੁੱਧ ਦੀ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਲਈ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਸਥਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਟੋਫੂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ, ਸੋਇਆ ਨੱਟਸ ਸਨੈਕ ਨੂੰ ਪਕਾਉਣ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਪੈਕਿੰਗ ਲਈ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਸੋਇਆ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਇਕ ਲਾਭਦਾਇਕ ਉੱਦਮ ਹੈ। ਸੋਇਆਬੀਨ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਵੇਂ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਭੋਜਨ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਹੈ।

ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਦੀ ਮੱਕੀ ਦੇ ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜਿਆਂ...

ਖੁਰਚ ਕੇ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੱਡੀਆਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਗੋਭ ਦੇ ਪੱਤੇ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਤੋਂ ਅੰਡਾਕਾਰ ਮੋਰੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੁੰਡੀਆਂ ਗੋਭ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾ ਕੇ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਵਿੱਠਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸੁੰਡੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਅੱਖਰ 'Y' ਦੇ ਉਲਟ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਸਿਰੇ ਦੇ ਲਾਗੇ ਚੌਰਸਾਕਾਰ ਚਾਰ ਕਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੁਕਤੇ ਅਪਣਾਓ :

★ ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਦੀ ਮੱਕੀ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਫ਼ਰਵਰੀ ਤੱਕ ਹੀ ਕਰੋ।

★ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੱਕੀ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਥੋੜ੍ਹੇ-ਥੋੜ੍ਹੇ ਵਕਫੇ ਤੇ ਨਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਕੀੜੇ ਦਾ ਫੇਲਾਅ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

★ ਕੀੜੇ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋਣ ਤੇ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 0.4 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਕੋਰਾਜਨ 18.5 ਐੱਸ ਸੀ (ਕਲੋਰ-ਐਂਟਰਾਨਿਲੀਪੋਰੋਲ) ਜਾਂ 0.5 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਡੈਲੀਗੇਟ 11.7 ਐੱਸ ਸੀ (ਸਪਾਈਨਟੋਰਮ) ਜਾਂ 0.4 ਗ੍ਰਾਮ ਮਿਜਾਈਲ 5 ਐੱਸ ਜੀ (ਐਮਾਮੋਕਟਿਨ ਬੈਜੋਏਟ) ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। 20 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਲਈ 120 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਵਰਤੋਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਫ਼ਸਲ ਦੇ ਵਧੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 200 ਲਿਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਤੱਕ ਵਧਾਓ ਪਰ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵੀ ਉਸੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਵਧਾਓ। ਕੀੜੇ ਦੀ ਕਾਰਗਰ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਛਿੜਕਾਅ ਮੱਕੀ ਦੀ ਗੋਭ ਵੱਲ ਨੂੰ ਕਰੋ। ਜੇ ਹਮਲਾ ਧੌੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਫ਼ਸਲ 40 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਛਿੜਕਾਅ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ (ਲਗਭਗ ਅੱਧਾ ਗ੍ਰਾਮ) ਨੂੰ ਹਮਲੇ ਵਾਲੀਆਂ ਗੋਭਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਫ਼ਲ ਆਰਮੀਵਰਮ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਿਸ਼ਰਣ ਬਣਾਉਣ ਲਈ 5 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਕੋਰਾਜਨ 18.5 ਐੱਸ ਸੀ (ਕਲੋਰਐਂਟਰਾਨਿਲੀਪੋਰੋਲ) ਜਾਂ ਡੈਲੀਗੇਟ 11.7 ਐੱਸ ਸੀ (ਸਪਾਈਨਟੋਰਮ) ਜਾਂ 5 ਗ੍ਰਾਮ ਮਿਜਾਈਲ 5 ਐੱਸ ਜੀ (ਐਮਾਮੋਕਟਿਨ ਬੈਜੋਏਟ) ਜਾਂ 25 ਗ੍ਰਾਮ ਡੇਲਫਿਨ ਡਬਲਯੂ ਜੀ (ਬੈਸੀਲਸ ਬੁਰੀਨਜ਼ਿਐਨਸਿਸ ਕੁਰਸਟਾਕੀ*) ਜਾਂ 25 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਡਾਈਪਲ 8 ਐੱਲ (ਬੈਸੀਲਸ ਬੁਰੀਨਜ਼ਿਐਨਸਿਸ ਕੁਰਸਟਾਕੀ*) ਨੂੰ 10 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਇੱਕ ਕਿਲੋ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਓ। ਜੇਕਰ ਮੱਕੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਚਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਛਿੜਕਾਅ ਉਪਰੰਤ ਪੱਟੇ-ਪੱਟੇ 21 ਦਿਨ ਦਾ ਵਕਫਾ ਜ਼ਰੂਰ ਰੱਖੋ।

ਨਵਾਂ ਬੀਜ ਬਿੱਲ ਗੁਣਵੱਤਾ ਲਈ ਨਵੀਂ ਦਿਸ਼ਾ

ਹਰੇਕ ਬੀਜ ਕਿਸਮ, ਨਿਰਮਾਤਾ ਅਤੇ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖੇ ਜਾਣ। ਇਹ ਨਕਲੀ ਤੇ ਘਟੀਆ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕੇਗਾ ਅਤੇ ਬੀਜ ਪਾਇਰੇਸੀ ਤੇ ਗੁਮਰਾਹਕੁੰਨ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰੇਗਾ। ਗੈਰ-ਰਜਿਸਟਰਡ ਬੀਜ ਵੇਚਣ ਵਾਲੀਆਂ, ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਜਾਂ ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਲਈ ਭਾਰੀ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੀਜ ਕੀਮਤ ਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਵੱਡੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੀ ਰਾਇਲਟੀ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਮਤਾਂ ਵਸੂਲਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਦਰਅਸਲ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਰਵਾਇਤੀ ਬੀਜਾਂ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਜ਼ਿਮਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਤੇ

ਵੇਚਣ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਗੇ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਨਵਾਂ ਬੀਜ ਬਿੱਲ ਇੱਕ

ਵਿਆਪਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੁਧਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਬੀਜ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ, ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਅਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਕੰਟਰੋਲ 'ਤੇ ਰੋਕ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਪਲਬਧ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ

250,000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਸਾਨ ਨਕਲੀ ਬੀਜਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਫ਼ਸਲਾਂ

ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕਾਰਨ ਮਾਨਸਿਕ ਤਣਾਅ ਵਧਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਖੁਦਕਸ਼ੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਖੇਤਰ ਹੋਵੇ ਜਿੱਥੇ ਨਕਲੀ ਖਾਦਾਂ ਤੇ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਸਾਲ 2024-

25 ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਕੀਤੇ ਗਏ 2.5 ਲੱਖ ਨਮੂਨਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ 32,525 ਬੀਜ ਨਕਲੀ ਪਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੇ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਨਕਲੀ ਖਾਦਾਂ ਤੇ ਬੀਜਾਂ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਅੰਕੜੇ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਉਦੋਂ ਹੀ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਪਣੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਗੁਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਨਕਲੀ ਕਪਾਹ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਤੇਲੰਗਾਨਾ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਤੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਛਾਪਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਕਲੀ ਖਾਦਾਂ ਅਤੇ ਬੀਜਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰ ਸਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਕਣਕ : ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 10 ਤਰੀਕ ਤੱਕ, 5 ਦਸੰਬਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੀਜੀ ਕਣਕ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਾ ਦਿਓ। ਬੱਦਲਵਾਈ, ਹਵਾ ਅਤੇ ਹਨੇਰੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਪਾਣੀ ਨਾ ਲਾਓ।

ਕਮਾਦ : ਖੜੀ ਫ਼ਸਲ ਵਿੱਚ ਮੌਸਮੀ ਘਾਹ, ਮੱਥੇ ਅਤੇ ਚੌੜੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ 1200 ਗ੍ਰਾਮ ਟ੍ਰਿਸਕੋਲ/ਤ੍ਰਿਸੂਕ (2, 4-ਡੀ ਸੋਡੀਅਮ ਸਾਲਟ 44% + ਮੈਟਰੀਬਿਊਜ਼ਿਨ 35% + ਪਾਈਰੋਜ਼ੋਲੋਫ਼ੂਰਾਨ ਈਥਾਈਲ 1.0%) ਡਬਲਯੂ ਡੀ ਜੀ ਜਾਂ 1000 ਗ੍ਰਾਮ ਸਿੰਡੀਕਾ (2, 4-ਡੀ ਸੋਡੀਅਮ ਸਾਲਟ 48% + ਮੈਟਰੀਬਿਊਜ਼ਿਨ 32% + ਕਲੋਰੀਮਿਯੂਰਾਨ ਈਥਾਈਲ 0.8%) ਡਬਲਯੂ ਡੀ ਜੀ ਨੂੰ 200 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ, ਜਦੋਂ ਨਦੀਨ 3-5 ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਡੀਲੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਖੜੀ ਫ਼ਸਲ ਵਿੱਚ 800 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ 2, 4 ਡੀ ਸੋਡੀਅਮ ਸਾਲਟ 80 ਡਬਲਯੂ ਪੀ ਨੂੰ 200 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਲਪੇਟਾ ਵੇਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਚੌੜੇ ਪੱਤੇ ਵਾਲੇ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਦੀ 3-5 ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ 800 ਗ੍ਰਾਮ, 2, 4-ਡੀ ਸੋਡੀਅਮ ਸਾਲਟ 80 ਡਬਲਯੂ ਪੀ ਜਾਂ 400 ਮਿਲੀਲਿਟਰ 2, 4-ਡੀ ਅਮਾਈਨ ਸਾਲਟ 58 ਐਸ ਐਲ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ।

ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਖੇਤੀ ਰੁਝੇਵੇ

ਸੰਪੋਜਕ : ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਤਾ : ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੂਰੀ, ਅਮਿਤ ਕੋਲ, ਅਰਸ਼ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ, ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਨਵਨੀਤ ਕੌਰ, ਸਿਮਰਤ ਸਿੰਘ, ਰੂਮਾ ਦੇਵੀ, ਤੇਜਵੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵਾਨੀ ਸ਼ਰਮਾ

ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫ਼ਸਲ ਮੋਢੀ ਨਾ ਰੱਖੋ। ਉਖੇੜਾ ਰੋਗ ਵਾਲੇ ਰਨਿ ਪੁੱਟ ਕੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਓ।

ਸੂਰਜਮੁਖੀ : ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਗਰਮੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਦੇ ਚੰਗੇ ਵਧੇ ਲਈ 8-10 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦੇ ਰਹੋ। ਫੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਆਈ ਫ਼ਸਲ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਪਾਊ। ਜਿੱਥੇ ਬਿਜਾਈ ਹੱਥੀ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ, ਕਤਾਰ ਤੋਂ ਕਤਾਰ ਦਾ ਫ਼ਸਲਾ 45 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਮਸ਼ੀਨ ਨਾਲ ਕਰਨੀ

ਚਾਹ ਹੈ। ਇਹ ਮੱਕੀ ਅਤੇ ਬਾਜਰੇ ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਬੀਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਰਸੀਮ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੀਜ ਤਿਆਰ

ਲਈ ਇੱਕ ਮੀਟਰ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਤੱਕ ਸਿੱਟੀ ਦੇ ਚਾਰ ਨਮੂਨੇ 0-15, 15-30, 30-60 ਅਤੇ 60 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਟਰ ਹੇਠਾਂ ਤੱਕ ਲਵੋ। ਇਹਨਾਂ ਨਮੂਨਿਆਂ ਦੀ ਪਰਖ ਸਿੱਟੀ ਪਰਖ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਤੋਂ ਕਰਵਾ ਲਵੋ। ਖੇਤ ਨੂੰ ਭਰਵਾਂ ਪਾਣੀ ਦਿਓ। ਜਦੋਂ ਵੱਤਰ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਿੱਟੀ ਪਰਖ ਅਨੁਸਾਰ ਦੱਸੀ ਜਿਪਸਮ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਛਿੱਟਾ ਦੇ ਦਿਓ, ਖੇਹ ਵਾਹ ਦਿਓ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੇ ਵੱਤਰ ਠੀਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਢੇਚਾ ਬੀਜ ਦਿਓ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਲਾ ਕੇ ਢੇਚਾ ਬੀਜੋ। ਢੇਚੇ ਦਾ 20 ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਪਾਓ। ਜੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਫਾਸਫੋਰਸ ਤੱਤ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਘੱਟ ਹੈ ਤਾਂ ਢੇਚਾ ਬੀਜਣ ਵੇਲੇ 75 ਕਿਲੋ ਸਿੰਗਲ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ / ਏਕੜ ਪਾ ਦਿਓ ਤੇ ਫੇਰ ਝੋਨੇ ਵਿੱਚ ਫਾਸਫੋਰਸ ਵਾਲੀ ਖਾਦ ਨਾ ਪਾਓ।

ਗੋਦਾਮਾਂ ਦੇ ਕੀੜੇ : ਗੁਦਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਣੇ ਭਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ ਤਰੇੜਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ। ਗੋਦਾਮਾਂ ਜਾਂ ਢੋਲਾਂ ਨੂੰ ਕੀੜਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ 100 ਮਿ.ਲਿ. ਮੈਲਾਥੀਅਨ 50 ਤਾਕਤ ਨੂੰ 10 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛੱਤ, ਕੰਧਾਂ ਅਤੇ ਫਰਸ਼ ਤੇ

ਕਪਾਹ ਤੇ ਨਰਮਾ

ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਕਪਾਹ ਦੀਆਂ ਸਿਫਰਸ਼ ਕੀੜੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਜਾਂ ਦੋਗਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਜਾਂ ਬੀ ਟੀ ਨਰਮੇ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਓ। ਕਪਾਹ-ਨਰਮੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਵਿੱਚ ਨਾਗੇ ਭਰਨ ਲਈ ਲਿਫਾਫਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਲਗਾਓ। ਉਹ ਖੇਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਝੋਨੇ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਉੱਥੇ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੇਤ ਨੂੰ ਡੂੰਘਾ ਵਾਹੁਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਰਮੇ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਇਸ ਫ਼ਸਲ ਦੇ ਬੂਟੇ ਪਾਣੀ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਰਤਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਧੀਆ ਜਮਾਅ ਲਈ ਚੰਗੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰਵੀਂ ਰੋਣੀ ਕਰੋ। ਪੱਤਾ ਮਰੋੜ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਨਰਮੇ ਨੂੰ ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਕੋਲ ਜਾਂ ਭਿੰਡੀ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਕੋਲ ਨਾ ਬੀਜੋ। ਟੀਡੇ ਦੀ ਅਮਰੀਕਨ ਅਤੇ ਚਿੱਤਕਬਰੀ ਸੁੰਡੀ, ਤੇਲੇ ਅਤੇ ਚਿੱਟੀ ਮੱਥੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਨਰਮੇ ਵਾਲੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਭਿੰਡੀ, ਮੂੰਗੀ ਜਾਂ ਅਰਹਰ ਨਾ ਬੀਜੋ। ਜੇ ਇਹ ਫ਼ਸਲਾਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੀੜਿਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਨਰਮੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਉੱਤੇ ਨਾ ਆ ਜਾਣ। ਉਖੇੜੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਐਲ ਡੀ 949 ਅਤੇ ਐਲ ਡੀ 1019 ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਓ। ਤੇਲੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਬਿਜਾਈ ਸਮੇਂ ਬੀਜ ਨੂੰ ਗਾਚੇ 70 ਡਬਲਯੂ ਐਸ 5 ਗ੍ਰਾਮ ਜਾਂ ਕਰੂਜ਼ਰ 30 ਐਫ ਐਸ 7 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸੋਧ ਲਓ। ਦੇਸੀ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਨ ਕਪਾਹ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਸਮੇਂ ਲਾਈਨ ਤੋਂ ਲਾਈਨ ਦਾ ਫ਼ਸਲਾ 67.5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਅਤੇ ਬੂਟੇ ਤੋਂ ਬੂਟੇ ਦਾ ਫ਼ਸਲਾ 60 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਨਰਮੇ ਲਈ ਅਤੇ 45 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਕਪਾਹ ਲਈ ਰੱਖੋ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬੀ ਟੀ ਨਰਮੇ ਦੀਆਂ ਦੋਗਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਲਈ ਫ਼ਸਲਾ 75 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਰੱਖੋ। ਜੇਕਰ ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਬੀ ਟੀ 2 ਜਾਂ ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਬੀ ਟੀ 3 ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੂਟੇ ਤੋਂ ਬੂਟੇ ਦਾ ਫ਼ਸਲਾ 30 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਰੱਖੋ। ਬਿਜਾਈ ਵੇਲੇ 75 ਕਿਲੋ ਸਿੰਗਲ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ ਜਾਂ 27 ਕਿਲੋ ਡੀ ਏ ਪੀ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਡਰਿੱਲ ਕਰ ਦਿਓ। ਜੇਕਰ ਕਣਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਿਜਾਈ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਫਾਸਫੋਰਸ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਨਰਮੇ/ਕਪਾਹ ਵਿੱਚ ਫਾਸਫੋਰਸ ਨਾ ਪਾਓ। ਹਲਕੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚ 33 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਬੀ ਟੀ ਰਹਿਤ ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ 45 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਬੀ ਟੀ ਅਤੇ ਦੋਗਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਬੂਟੇ ਵਿਚਲੇ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਜਗਾ ਬਿਜਾਈ ਵੇਲੇ ਪਾਓ। ਜਿਥੇ 27 ਕਿਲੋ ਡੀ ਏ ਪੀ ਪਾਇਆ ਹੋਵੇ ਉੱਥੇ ਯੂਰੀਆ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 10 ਕਿਲੋ ਘਟਾ ਦਿਓ। ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਯੂਰੀਆ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਪੀ ਏ ਯੂ ਪੱਤਾ ਰੋਗ ਚਾਰਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਪੋਟਾਸ਼ ਦੀ ਘਾਟ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚ 20 ਕਿਲੋ ਮਿਊਰੇਟ ਆਫ ਪੋਟਾਸ਼ ਅਤੇ ਜਿੰਕ ਦੀ ਘਾਟ ਵਾਲੀ ਹਲਕੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ 10 ਕਿਲੋ ਜਿੰਕ ਸਲਫੇਟ (ਹੈਪਟਾਹਾਈਡਰੇਟ) ਜਾਂ 6.5 ਕਿਲੋ ਜਿੰਕ ਸਲਫੇਟ (ਮੋਨੋਹਾਈਡਰੇਟ) ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਬਿਜਾਈ ਸਮੇਂ ਪਾ ਦਿਓ। ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਸਟੋਪ 30 ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲਿਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ 200 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਉੱਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਲ੍ਹ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਟਸਿੱਟ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ, ਜੇ ਕਿ ਆਮ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲੀ ਸਿੰਜਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਟੋਪ 1.0 ਲਿਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਸਿੰਜਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਰੋ।

ਹੋਵੇ, 67.5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੂਟੇ ਤੋਂ ਬੂਟੇ ਦੀ ਦੂਰੀ 15 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। 36 ਕੁਇੰਟਲ/ਏਕੜ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਇਕਸਾਰ ਖਿਲਾਰ ਦਿਓ। ਇਸ ਨਾਲ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵੀ ਘੱਟ ਲੱਗਣਗੇ, ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਚੰਗੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਫ਼ਸਲ ਵੀ ਚੰਗੀ ਵਧੇ ਡੁੱਲੇਗੀ।

ਚਾਰਾ : ਹੜ੍ਹੀ ਦੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਖ਼ਤਮ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਅਗੇਤੇ ਚਾਰੇ ਲਈ ਬਾਜਰਾ, ਮੱਕੀ, ਰਵਾਂਹ ਆਦਿ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰ ਦਿਓ। ਰਵਾਂਹ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਫ਼ਲੀਦਾਰ

ਕਰਨਾ ਹੈ, ਦੀ ਅਖੀਰਲੀ ਕਟਾਈ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਓ। ਬੀਜ ਵਾਲੀ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਜਲਦੀ-ਜਲਦੀ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦੇ ਰਹੋ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਾਸ਼ਨੀ ਤੇ ਹੋਰ ਨਦੀਨਾਂ ਵਾਲੇ ਬੂਟੇ ਪੁੱਟਦੇ ਰਹੋ। ਵਧੀਆ ਬੀਜ ਲੈਣ ਲਈ ਲੂਸਣ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਜਦ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ ਤਾਂ ਜੋ ਹੋਰ ਹਰਿਆਵਲ ਨਾ ਆਵੇ ਅਤੇ ਬੀਜ ਚੰਗੇ ਰਾਬਣੇ। ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਬਹਾਰ ਚਾਰਾ ਬੀਜ ਦਿਓ। ਇਸ ਲਈ ਨੇਪੀਅਰ ਬਾਜਰਾ ਅਤੇ ਗਿੰਨੀ ਘਾਹ ਬੀਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕੱਲਰ ਸੁਧਾਰ : ਕੱਲਰ ਸੁਧਾਰ

ਛਿੜਕੋ।

ਸਬਜ਼ੀਆਂ

ਟਮਾਟਰ : ਟਮਾਟਰ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਪਾਣੀ ਦਿਓ ਤਾਂ ਜੋ ਫੁੱਲ ਚੰਗੇ ਪੈਣ ਅਤੇ ਫ਼ਲ ਦਾ ਵਾਧਾ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ। ਪੰਜਾਬ ਰੱਤਾ, ਪੰਜਾਬ ਫ਼ੁਹਾਰਾ, ਪੀ ਐਨ ਆਰ-7, ਪੰਜਾਬ ਉਪਮਾ ਅਤੇ ਦੋਗਲੀ ਕਿਸਮ ਟੀ ਐੱਚ-1 ਅਤੇ ਪੀ ਟੀ ਐੱਚ-2 ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਪੱਕਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਲਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਅਤੇ ਲਾਲ ਹੋਏ ਟਮਾਟਰਾਂ ਦੀ ਤੁੜਾਈ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਅਤੇ ਨੇੜੇ ਦੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਓ।

ਬਾਕੀ ਸਫਾ 10 'ਤੇ

ਜੇਕਰ ਰਨਿ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਵਿੱਚ ਨਦੀਨਨਾਸ਼ਕ ਵਰਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੂੰਗੀ/ਮਾਂਚ ਦੀ ਕਲਵੀ ਫ਼ਸਲ ਨਾ ਬੀਜੋ। ਫ਼ਸਲ ਦੇ ਚੰਗੇ ਝਾੜ ਲਈ 7 ਤੋਂ 12 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਕਫੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦੇ ਰਹੋ। ਮੋਢੀ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ 65 ਕਿੱਲੋ ਯੂਰੀਆ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਪਾਓ। ਖਾਦਾਂ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੇਤ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਦਿਓ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਲਈ ਰਨਿ ਦੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ 20-25 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਜਾਂ ਰਨਿ ਦੀ ਪੱਤੀ ਵਿਛਾ ਦੇਵੋ। ਜੇਕਰ ਕਾਲੇ ਖਟਮਲ ਦਾ ਹਮਲਾ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ ਤਾਂ 350 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਡਰਾਸਬਾਨ / ਲੀਥਲ / ਮਾਸਬਾਨ / ਗੋਲਡਬਾਨ 20 ਤਾਕਤ ਨੂੰ 400 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਛਿੜਕਾਅ ਦਾ ਰੁੱਖ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਗੋਭ ਵੱਲ ਰੱਖੋ। ਮਾਈਟ ਦੇ ਹਮਲੇ ਵਾਲੇ ਪੱਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੀੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁ ਘਾਹ ਉੱਪਰ ਪੱਲਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਕਮਾਦ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਬਹੁ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਉਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਓ। ਜੇਕਰ ਫ਼ਸਲ ਰੱਤਾ ਰੋਗ ਅਤੇ ਉਖੇੜਾ ਰੋਗ ਤੋਂ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ

ਸੱਠੀਆਂ ਦਾਲਾਂ : ਸੱਠੀ ਮੂੰਗੀ ਅਤੇ ਸੱਠੇ ਮਾਂਚ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ-ਹਫ਼ਤੇ ਤੱਕ ਬੀਜ ਦਿਓ।

ਮੂੰਗਫ਼ਲੀ : ਸੇਂਜੂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗਰਮੀ ਰੁੱਤ ਲਈ ਮੂੰਗਫ਼ਲੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਐਸ ਜੀ 99, ਜੇ 87 ਜਾਂ ਐਮ 522 ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਬੀਜ ਦਿਓ। ਬੀਜ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੀਜ ਨੂੰ 2 ਮਿ.ਲਿ. ਨਿਊਨੈਕਸ 20 ਐਫ ਐਸ ਜਾਂ 1.5 ਗ੍ਰਾਮ ਸੀਡੇਕਸ ਜਾਂ 5 ਗ੍ਰਾਮ ਬੀਰਮ 75% ਜਾਂ 3 ਗ੍ਰਾਮ ਇੰਡਿਫਿਲ ਐਮ-45 ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਗਿਰੀਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸੋਧ ਲਵੋ। ਨਿਊਨੈਕਸ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿੱਟੇ ਸੁੰਡ ਅਤੇ ਸਿਉਂਕ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਹਲਦੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ : ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਹਲਦੀ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੋ। ਇੱਕ ਏਕੜ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਲਈ 6-8 ਕੁਇੰਟਲ ਹਲਦੀ ਦੀਆਂ ਨਰੋਈਆਂ ਗੱਠੀਆਂ ਕਾਫ਼ੀ ਹਨ। ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 10-12 ਟਨ ਰੂੜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਪਾਓ। ਬਿਜਾਈ ਸਮੇਂ 60 ਕਿਲੋ ਸਿੰਗਲ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ ਪਾਓ। ਹਲਦੀ ਦੀਆਂ ਗੱਠੀਆਂ ਬੀਜਣ ਸਮੇਂ ਕਨਸੇਰਸ਼ੀਅਮ ਜੀਵਾਣੂ ਖਾਦ (4 ਕਿਲੋ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ) ਪਾਓ। ਪੋਟਾਸ਼ ਦੀ ਘਾਟ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚ 16 ਕਿਲੋ ਮਿਊਰੇਟ ਆਫ ਪੋਟਾਸ਼

ਕੀ ਮੁਫਤ ਤੋਹਫ਼ੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਖਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੇ ਹਨ?

ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਇਕ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮਝੌਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਚੋਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਕਈ ਆਰਥਿਕ ਰਿਆਇਤਾਂ ਤੇ ਵਾਅਦੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧੇ ਲਾਭ ਜਿਵੇਂ ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ, ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਮੁਫਤ ਬੱਸ ਸਫ਼ਰ ਤੇ ਭੱਤੇ ਆਦਿ ਐਲਾਨ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਵਰਗ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹਨ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਾਲ ਉਪਰਲੇ ਵਰਗ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਜਦਕਿ ਇਹ ਮੁਫਤ ਦੇ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਸ ਦੇ ਕੇ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਹੀ ਅਦਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੀ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰੀ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਸੰਬੰਧੀ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਏਜੰਡਾ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ, ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਚੋਣ ਮਨੋਰਥ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਗੱਲਾਂ।

ਫ਼ੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਸਿਰਫ਼ 6.4 ਫ਼ੀਸਦੀ ਧਨ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚੋਂ ਉਪਰਲੇ ਇੱਕ ਫ਼ੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ 58 ਫ਼ੀਸਦੀ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਹੇਠਲੇ 50 ਫ਼ੀਸਦੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਸਿਰਫ਼ 15.7 ਫ਼ੀਸਦੀ ਆਮਦਨ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। 4.1.32 ਫ਼ੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਢੁਕਵੀਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਤੇ 31.52 ਫ਼ੀਸਦੀ ਕੋਲ ਸੰਤੁਲਿਤ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ। 2022 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ

ਡਾ. ਸ. ਸ. ਡੀਨਾ

ਸਹਿਰਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ 67 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ 68 ਫ਼ੀਸਦੀ ਵਸੋਂ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਿਰਫ਼ 33 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਭਾਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪੇਸ਼ਾ ਹੈ ਪਰ ਖੇਤੀ ਤੇ ਗੈਰ-ਖੇਤੀ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਫ਼ਰਕ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ 55 ਫ਼ੀਸਦੀ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਲੱਗੀ ਵਸੋਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ 14 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ 45 ਫ਼ੀਸਦੀ ਗੈਰ-ਖੇਤੀ ਵਸੋਂ 84 ਫ਼ੀਸਦੀ ਜਾਂ 6 ਗੁਣਾ ਵੱਧ ਆਮਦਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਰਥ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਭੂਮੀ ਦੀ ਔਸਤ ਘੱਟਣ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਘੱਟ ਰਹੀ ਹੈ।

1917 ਵਿੱਚ ਰੂਸ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਰਾਜਨੀਤਕ ਤਬਦੀਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਮਦਨ ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਏ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਰੂਸ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਖੁਰਾਕੀ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕਰਕੇ ਧਨ ਦੀ ਵੰਡੀ ਨਾ ਬਰਾਬਰੀ ਸੀ। ਕਿਰਤੀ ਤੇ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਆਪਣੀ ਖੁਰਾਕ ਲਈ ਵੀ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। 1917 ਵਿੱਚ ਆਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਆਮਦਨ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਰਾਇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਤਬਦੀਲੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੀ ਆਮਦਨ ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਉਦੇਸ਼ ਬਣਾ ਕੇ ਆਮਦਨ ਬਰਾਬਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਬਰਾਬਰ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਵਿਕਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਅਮੀਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਆਮਦਨ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਖਰਚੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਬਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਸਾਰੀ ਆਮਦਨ ਖਰਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ

ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਨਿਵੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਸਮਾਜਵਾਦ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਈ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੱਧ ਆਮਦਨ ਸੀ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਟੈਕਸ ਲਾ ਕੇ ਉਸ ਆਮਦਨ ਨੂੰ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਜਾਂ ਨਿਵੇਸ਼ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਵਸਤੂਆਂ ਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਲਗਾਤਾਰ ਬਣੀ ਰਹੀ ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ, ਜੋ ਨਾ ਬਰਾਬਰ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਮੁਫਤ ਤੋਹਫ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜਨਤਕ ਵਿੱਤ 'ਤੇ ਭਾਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਡੁਲ੍ਹਲ ਖਰਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਮਾਜ ਭਲਾਈ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਇਕੋ-ਇਕ 'ਨੋਬਲ ਪੁਰਸਕਾਰ' ਜੇਤੂ ਡਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਾ ਸੈਨ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਖੋਜ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਇੱਥੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 26 ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪਦੇ ਕਾਲ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਲ ਪਿਆ ਤੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਖੁਫ਼ ਕਰਕੇ ਮੌਤਾਂ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਅਨਾਜ ਦੀ ਘਾਟ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਖਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਪੈਸੇ ਦੀ ਘਾਟ ਕਰਕੇ ਹੋਈਆਂ। ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ 1942 ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੱਚਾ ਸੀ ਤਾਂ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਕਾਲ ਪੈ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਹੋਜ਼ਾਨਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਮਰਨ ਲੱਗੇ। ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਛੱਤ ਤੋਂ ਵੇਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਗੁਦਾਮ ਵਿੱਚ ਸੈਂਕੜੇ ਬੇਰੀਆਂ ਕਣਕ ਪਈ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਗਈ ਕਿ ਕਾਲ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਅਮੀਰ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ?

ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਤੇ ਆਮਦਨ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਠੋਸ ਆਧਾਰ ਹੈ ਰੁਜ਼ਗਾਰ। ਇਹ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਸਤੂਆਂ ਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਖਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇ। ਵਿਕਸਿਤ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਫੈਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੱਤਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਬਣੀ ਰਹੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਵਸਤੂਆਂ ਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਲਗਾਤਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਖਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਵਿੱਚ ਖਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਮਦਨ ਬਰਾਬਰੀ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਏਜੰਡਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕੱਲਾ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਦਾ ਏਜੰਡਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਪਰ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਲੋਂ ਮੁਫਤ ਤੋਹਫ਼ੇ ਦੇਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਦੇ ਜਨਤਕ ਖਰਚ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਹੇ ਕਰਜ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਫਤ ਤੋਹਫ਼ੇ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਧਿਆਨ ਜ਼ਰੂਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਨਾਲ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਜਾਂ ਖਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧੇਗੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਬਰਸੀਮ ਦਾ ਸੁੱਕਾ ਚਾਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਆਸਾਨ ਤਰੀਕਾ

ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦੁਧਾਊ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਅਤੇ ਡੇਅਰੀ ਉਦਯੋਗ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੁਧਾਊ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੋਂ ਦੁੱਧ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲੈਣ ਲਈ ਅਤੇ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਪੂਰਾ ਸਾਲ ਚਾਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਨਵੰਬਰ-ਦਸੰਬਰ ਅਤੇ ਮਈ-ਜੂਨ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਘਾਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਘਾਟ ਸਮੇਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤੂੜੀ, ਪਰਾਲੀ, ਟਛੇ ਆਦਿ ਲਵੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲੋੜ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚੇਤ-ਵਿਸਾਖ ਅਤੇ ਭਦੋਂ-ਅੱਸੂ ਦੇ ਮੌਸਮ ਹਨ। ਵਧੂ ਚਾਰਾ ਬਹੁਤ ਵਰ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵੀ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਵੀ ਘੱਟ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵਧੂ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਦੋ ਤਰੀਕੇ ਹਨ- ਸਾਈਲੇਜ਼ ਬਣਾ ਕੇ ਜਾਂ ਹੇਅ (ਗੁੱਪ ਵਿੱਚ ਸੁਕਾ ਕੇ)।

ਹੇਅ ਕੀ ਹੈ ? : ਹੇਅ ਸੁੱਕਾ ਹਰਾ ਚਾਰਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਸਟੋਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੰਗੀ ਕੁਆਲਿਟੀ ਹੇਅ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 85-90 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੁੱਕਾ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ 15 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਹੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਸੁਕਾਉਣ ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਸੂਖਮ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸੜਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੇਅ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਢੁੱਕਵੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ : ਨਰਮ ਤਣਿਆਂ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਚਾਰੇ ਹੇਅ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਧੀਆ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜਲਦੀ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਰਸੀਮ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫਲੀਦਾਰ ਚਾਰੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਹੈ,

ਜੋ ਹੇਅ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਢੁੱਕਵੀਂ ਹੈ। ਬਰਸੀਮ ਦਾ ਹੇਅ ਲਗਭਗ ਤਾਜ਼ੇ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੁੱਧ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸੁਕਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਕਟਾਈ ਸੰਚਾਲੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਸਿੰਚਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਮੀ ਘੱਟ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸੁੱਕਾ ਮਾਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇ।

ਸੁੱਕੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕ : ਸੁੱਕੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਚਾਰੇ ਦੀ ਕਟਾਈ ਦੇ ਢੁਕਵੇਂ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਟਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ : ਸੁਕਾਇਆ ਚਾਰਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਫੁੱਲ ਪੈਣ ਸਮੇਂ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਕਟਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਫ਼ਸਲ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤ ਅਤੇ ਹਰੇ ਪਦਾਰਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪੱਤੇ ਤੇ ਤਣੇ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ : ਸੁੱਕਾ ਚਾਰਾ ਪੱਤੇਦਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੱਤੇ ਦੇ ਤਣੇ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਤਣਿਆਂ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਬੋਹਾਈਡਰੇਟ, ਪ੍ਰੋਟੀਨ, ਵਿਟਾਮਿਨ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਪੌਦੇ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਲਈ ਚਾਰੇ ਦੀ ਕਟਾਈ ਅਤੇ ਸੁਕਾਉਣ ਵੇਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

- ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸੁਕਾਉਣ ਦੇ ਢਾਇਦੇ :
- ਸੁੱਕੇ ਚਾਰੇ ਨੂੰ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
  - ਸੁੱਕੇ ਚਾਰੇ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਖੁਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
  - ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸੁੱਕੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਵਿੱਚ ਲੇਬਰ ਘੱਟ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।
  - ਸੁੱਕੇ ਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤ ਸਹੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
  - ਮਨਿੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਓਬਰਾਏ, ਪਲਾਂਟ ਬਰੀਡਿੰਗ ਤੇ ਜੈਨੇਟਿਕਸ ਵਿਭਾਗ, ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ (ਮੋ. 81467-45918)

ਭਿੰਡੀ ਦੀ ਸਫਲ ਕਾਸ਼ਤ ਸੰਬੰਧੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨੁਕਤੇ

ਭਿੰਡੀ ਗਰਮੀ ਅਤੇ ਬਰਸਾਤ ਰੁੱਤ ਦੀ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਫ਼ਸਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਬਜ਼ੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹਰ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਿੰਡੀ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਬਿਜਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਬੀਜ

ਬੀਜ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪੁੰਗਰਦੇ ਹਨ। ਫ਼ਰਵਰੀ-ਮਾਰਚ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਵੱਟਾਂ ਤੇ ਅਤੇ ਜੂਨ-ਜੁਲਾਈ ਵਿੱਚ ਪੱਧਰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਤਾਰ ਤੋਂ ਕਤਾਰ ਦਾ ਫ਼ਸਲਾ 45 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਅਤੇ ਬੂਟੇ ਤੋਂ ਬੂਟੇ ਦਾ ਫ਼ਸਲਾ 15 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ

ਸੁਧਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ		
ਕਿਸਮ	ਗੁਣ	ਝਾੜ
ਪੰਜਾਬ ਸੁਹਾਵਣੀ	ਬੂਟੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਉੱਚੇ, ਪੱਤੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਅਤੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੰਦਿਆਂ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫ਼ਲ ਦਰਮਿਆਨੇ ਲੰਮੇ, ਗੂੜ੍ਹੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਅਤੇ ਨਰਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਵਿੱਚ ਪੀਲੀਏ (ਵਿਸ਼ਾਣੂ ਰੋਗ) ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।	49 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ
ਪੰਜਾਬ-8	ਪੱਤੇ, ਤਣੇ ਅਤੇ ਡੰਡੀ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਘੱਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਸਮ ਪੀਲੀਏ (ਵਿਸ਼ਾਣੂ ਰੋਗ), ਜੈਸਿਡ ਅਤੇ ਚਿੱਤਕਬਰੀ ਸੁੰਡੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸਮ ਡੰਬਾਬੰਦੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਵੀ ਵਧੀਆ ਹੈ।	55 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ
ਪੰਜਾਬ-7	ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਫ਼ਲ ਦਰਮਿਆਨੇ ਲੰਮੇ, ਹਰੇ, ਨਰਮ ਅਤੇ ਪੰਜ ਧਾਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਵਿੱਚ ਪੀਲੀਏ (ਵਿਸ਼ਾਣੂ ਰੋਗ) ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ।	45 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ
ਪੰਜਾਬ ਪਦਮਨੀ	ਫ਼ਲ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵੱਧਣ ਵਾਲੇ, ਗੂੜ੍ਹੇ ਹਰੇ, ਪਤਲੇ ਲੰਮੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਧਾਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨਰਮ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਸਮ ਪੀਲੀਏ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਕ ਹੈ।	45 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ
ਪੰਜਾਬ ਲਾਲਿਮਾ	ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਉੱਚੇ ਅਤੇ ਤਣਾ ਗੂੜ੍ਹੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪੱਤੇ ਕਟਵੇਂ ਅਤੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੰਦਿਆਂ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਫ਼ਲ ਗੂੜ੍ਹੇ ਲਾਲ, ਪਤਲੇ ਲੰਮੇ ਪੰਜ ਧਾਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਵਿੱਚ ਪੀਲੀਏ ਰੋਗ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।	50 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ

ਦੀ ਮਾਤਰਾ : ਭਿੰਡੀ ਦੇ ਬੀਜ ਦੀ ਮਾਤਰਾ, ਬਿਜਾਈ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਰਚ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਵਾਸਤੇ 8-10 ਕਿਲੋ ਅਤੇ ਜੂਨ-ਜੁਲਾਈ ਵਾਸਤੇ 4-6 ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੀਜ ਨੂੰ 24 ਘੰਟੇ ਲਈ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਭਿਉਂ ਕੇ ਰੱਖਣ ਨਾਲ

ਬਰਸਾਤ ਰੁੱਤ ਦੌਰਾਨ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫ਼ਸਲਾ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੀਜ ਨੂੰ 2.5 ਸੈ.ਮੀ. ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਤੇ ਬੀਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਿੰਚਾਈ ਅਤੇ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ : ਬਿਜਾਈ ਸਮੇਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਨਮੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਢੁੱਕਵੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਪਾਣੀ ਬਿਜਾਈ ਦੇ 4-5

ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਰਸਾਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਬੀਜੀ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਪਾਣੀ 10-12 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰਾਲ ਤੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਹੀ ਲਾਉ। ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਗੋਡੀ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ 24 ਕੁਇੰਟਲ/ਏਕੜ ਪਰਾਲੀ ਵਿਛਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ

ਹੇਠਲੇ ਖਰੇ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਅਦਲ ਬਦਲ ਕੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤੁੜਾਈ, ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਮੰਡੀਕਰਨ : ਭਿੰਡੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਅਤੇ ਕਿਸਮ ਮੁਤਾਬਕ 45-50 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁੜਾਈ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ 10-12 ਤੁੜਾਈਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਤੁੜਾਈ ਮਗਰੋਂ, ਲਗਾਤਾਰ ਨਿਯਮਤ ਅੰਤਰਾਲ ਤੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਤੁੜਾਈ

ਕਰੋ। ਤੁੜਾਈ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਛਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਫਲਾਂ ਉੱਪਰ ਪਾਣੀ ਛਿੜਕ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੰਡਾਰ ਕਰੋ ਕਿ ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਮੰਡੀ ਲੈ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਠੰਡੇ ਅਤੇ ਤਾਜ਼ ਰਹਿਣ।

ਦਿਲਪ੍ਰੀਤ ਤਲਵਾੜ ਅਤੇ ਮਮਤਾ ਪਾਠਕ, ਸਬਜ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਭਾਗ, ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ (ਮੋ. 95927-72123)

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਕਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ ਦਾ ਕਿੱਤਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੈ। ਹਰਾ ਚਾਰਾ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤ ਘੱਟ ਲਾਗਤ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੱਕੀ, ਬਾਜਰਾ, ਜੁਆਰ ਅਤੇ ਰਵਾਂਗ ਛੇਤੀ ਵੱਧਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਚਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 50-60 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਟਾਈ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਗੋਤਾ ਚਾਰਾ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਝਾੜ ਲੈਣ ਲਈ ਹੇਠ ਦੱਸੇ ਗਏ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਗਰਮ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਅਗੋਤੇ ਚਾਰੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ

ਜੁਆਰ : ਜੁਆਰ ਦੇ ਅਗੋਤੇ ਚਾਰੇ ਲਈ ਬਿਜਾਈ ਅੱਧ ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਲਈ 20-25 ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਜਾਈ 22 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੁਆਰ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਬਿਨਾਂ ਵਹਾਏ ਜ਼ੀਰੋ ਟਿੱਲ ਡਰਿੱਲ ਨਾਲ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। 44 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ ਅਤੇ 50 ਕਿਲੋ ਸਿੰਗਲ ਸੁਪਰਫ਼ਾਸਫੇਟ ਬਿਜਾਈ ਸਮੇਂ ਅਤੇ 44 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 4 ਹਫ਼ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਚਾਰੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਕਟਾਈ ਗੋਡ ਤੋਂ ਦੋਧੇ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੋਕੇ ਜਾਂ ਐੜ ਵਾਲੇ ਹਲਾਤ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਜੁਆਰ ਵਿੱਚ ਪਰਸਿਕ ਐਸਿਡ (ਸਾਇਆਲਾਈਡ ਜਾਂ ਐਚ ਸੀ ਐਨ) ਨਾਂ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਹਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਚਾਰੇ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਣੀ ਲਾ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ

ਜਿਸ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਅਗਸਤ ਤੱਕ 6-8 ਕਿਲੋ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਵਰਤਦੇ

ਫ਼ਸਲ	ਕਿਸਮਾਂ	ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦਾ ਝਾੜ (ਕੁਇੰਟਲ/ਏਕੜ)	ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ (ਸੁੱਕੇ ਮਾਦੇ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ)	
			ਪ੍ਰੋਟੀਨ (%)	ਪਚਣਯੋਗ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ (%)
ਜੁਆਰ	ਐਸ ਐਲ 46	275	9.0	55.6
	ਐਸ ਐਲ 45	271		
ਬਾਜਰਾ	ਪੀ ਸੀ ਬੀ 166	282	8.8	58.2
	ਪੀ ਸੀ ਬੀ 165	234		
	ਪੀ ਸੀ ਬੀ 164	210		
	ਐੱਫ ਬੀ ਸੀ 16	230		
ਰਵਾਂਗ	ਸੀ ਐਲ 367	108	22.5	61.2

ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਬਾਜਰਾ : ਬਾਜਰਾ ਇੱਕ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵੱਧਣ ਵਾਲੀ ਚਾਰੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਹੈ,

ਹੋਏ ਛੱਟੇ ਨਾਲ ਜਾਂ 22 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਾਜਰੇ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਬਿਨਾਂ ਵਹਾਏ ਜ਼ੀਰੋ

ਟਿੱਲ ਡਰਿੱਲ ਨਾਲ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਗੋਤੇ ਅਤੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਚਾਰੇ ਲਈ ਬਾਜਰਾ ਰਵਾਂਗ ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਬੀਜਣਾ ਲਾਭਕਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਖੇਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 10 ਟਨ ਰੂੜੀ ਦੀ ਖਾਦ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਚਾਰਾ ਛੇਤੀ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ 22 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ ਬਿਜਾਈ ਸਮੇਂ ਅਤੇ 22 ਕਿਲੋ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 3 ਹਫ਼ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਕਟਾਈ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲਣ ਸਾਰ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 4.5-5.5 ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਕਟਾਈ ਕਰਨ ਨਾਲ ਚਾਰਾ ਵਧੇਰੇ ਪਚਣਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫ਼ਸਲ ਅਰਗਟ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਪੈਣ ਤੇ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।
ਰਵਾਂਗ : ਰਵਾਂਗ ਇੱਕ ਫਲੀਦਾਰ ਫ਼ਸਲ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਨਾਲ

ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਪੌਸ਼ਟਿਕ, ਸੁਆਦਲਾ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਚਾਰਾ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਗੋਤੇ ਚਾਰੇ ਲਈ ਰਵਾਂਗ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਲਈ 12 ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋਏ 30 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਵਿੱਚ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਜਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਿਜਾਈ ਸਮੇਂ 16.5 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ ਅਤੇ 14.0 ਕਿਲੋ ਸੁਪਰ ਫ਼ਾਸਫੇਟ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਪਾਓ। ਚੰਗੀ ਕੁਆਲਿਟੀ ਦਾ ਚਾਰਾ ਲੈਣ ਲਈ ਇਸਦੀ ਕਟਾਈ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 55-65 ਦਿਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਫੁੱਲ ਪੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਕ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ਵਿਵੇਕ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕ ਸ਼ਰਮਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ (ਮੋ. 98556-03629)

ਬਾਕੀ ਸਫਾ 10 ਦੀ

ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਖੇਤੀ ਰੁਝੇਵੇਂ

ਤੁੜਾਈ ਸਮੇਂ ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ।

ਬੈਂਗਣ, ਮਿਰਚ, ਸ਼ਿਮਲਾ ਮਿਰਚ ਅਤੇ ਕੱਦੂ ਜਾਤੀ ਦੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ : ਸੁਰੰਗੀ ਖੇਤੀ ਜਾਂ ਪੋਲੀਨੇਟ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਬੀਜੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤੁੜਾਈ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ

ਤੇ ਕਰਦੇ ਰਹੋ। ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤੁੜਾਈ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਕਰੋ ਪਰ ਘੀਆ ਕੱਦੂ ਦੀ ਤੁੜਾਈ ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਣ ਕਿਰਿਆ ਕੀੜਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਚੱਲਣ-ਫਿਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਣ ਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫ਼ਲ ਪੈਣ ਅਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਤੇ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਪਾਣੀ ਦਿਉ।

ਗੰਢੇ : ਮਾਰਚ ਵਿੱਚ ਬੀਜੀ ਗਈ ਸਾਉਣੀ ਦੇ ਗੰਢਿਆਂ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰੋ ਅਤੇ 5-7 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਕਫ਼ੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦੇ ਰਹੋ।

ਬੀਜ ਉਤਪਾਦਨ : ਮਰ, ਗਜ਼ਰ, ਮੂਲੀ ਅਤੇ ਸ਼ਲਗਮ ਦੇ ਬੀਜ ਵਾਲੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਕਰ ਲਉ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਖਿਲਰਨ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਤਦ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ ਜਦਕਿ ਅਜੇ ਕੁਝ ਫ਼ਲੀਆਂ ਪੀਲੀਆਂ-ਹਰੀਆਂ ਹੀ ਹੋਣ। ਕਟਾਈ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਗਹਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰੋ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸੁਕਾ ਕੇ ਬੀਜ ਦੀ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਕਰਕੇ ਬੈਲੀਆਂ ਜਾਂ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਉ।

ਮਿਰਚਾਂ : ਮਿਰਚਾਂ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੇਤ ਵਿੱਚ 20 ਕਿਲੋ ਮਿਊਰੇਟ ਆਫ ਪੋਟਾਸ਼, 175 ਕਿਲੋ ਸਿੰਗਲ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ ਅਤੇ 35 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ

ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਪਾ ਕੇ ਖੇਤ ਤਿਆਰ ਕਰੋ। ਕਤਾਰਾਂ ਦੀ ਦੂਰੀ 75 ਸੈ.ਮੀ. ਅਤੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਫ਼ਸਲਾ 45-60 ਸੈ.ਮੀ. ਰੱਖੋ। ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਪਨੀਰੀ ਦੁਪਹਿਰ ਬਾਅਦ ਲਗਾਉ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਖੇਤ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਾ ਦਿਉ। ਫਿਰ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਖਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਭਰ ਕੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਾ ਦਿਉ।

ਲਸਣ : ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਉ।

ਅਖੀਰਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਹਲਕਾ ਪਾਣੀ ਦਿਉ ਅਤੇ ਵੱਤਰ ਆਉਣ ਤੇ ਪੁਟਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਉ। 5-7 ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖੋ। ਫਿਰ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਿਲੋ ਦੀਆਂ ਗੁੱਛੀਆਂ ਬਣਾ ਲਉ ਅਤੇ ਠੰਢੀ ਹਵਾਦਾਰ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਭੰਡਾਰ ਕਰੋ।

ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਕੀੜੇ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ : ਟਮਾਟਰਾਂ ਦੇ ਫ਼ਲ ਦੇ ਗੁੱਛੀਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 30 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਫੋਮ 480 ਐਮ ਐਲ ਜਾਂ 60 ਮਿ. ਲਿ. ਕੋਰਾਜਨ 18.5 ਐਸ ਸੀ ਜਾਂ 200 ਮਿ. ਲਿ. ਇੰਡੋਕਸਾਕਾਰਬ 14.5 ਐਸ ਸੀ ਨੂੰ 100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਛਿੜਕੋ। ਫੋਮ ਦੇ ਛਿੜਕਾਅ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫ਼ਲ ਤੋੜਨ ਲਈ 3 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਅਤੇ ਕੋਰਾਜਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਦਿਨ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰੋ। ਟਮਾਟਰਾਂ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਅਗੇਤੋਂ ਝੁਲਸ ਰੋਗ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇੰਡੋਫਿਲ ਐਮ-45 600 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਨੂੰ 200 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ।

ਬਾਗਬਾਨੀ

1. ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਤਾਪਮਾਨ ਕਾਫੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਵਾ ਵਿਚਲੀ ਨਮੀ ਘੱਟਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਫਲਾਂ ਨਾਲ ਲੱਦੇ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਲਗਾਏ ਛੋਟੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਣੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਹਲਕੀ ਸਿੰਚਾਈਆਂ ਕਰੋ। ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਤੀਜੇ ਹਫ਼ਤੇ ਤੱਕ ਆੜੂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਾਪ, ਸ਼ਾਨੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਫਲੋਰਡਾ ਪ੍ਰਿੰਸ ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ 3-4 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦੇ ਰਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਫਲ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵੱਧਦੇ ਹਨ।

2. ਆੜੂ ਦੀ ਸ਼ਾਨੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਆਲੂ ਬੁਖਾਰਾ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੀ ਅਤੇ ਸਤਲੁਜ ਪਰਪਲ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਵਧੀਆ ਆਕਾਰ ਦੇ ਫਲ ਲੈਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬੂਟੇ ਤੇ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿਉ।

3. ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ, ਨਾਖ, ਲੀਚੀ, ਆਲੂਬੁਖਾਰਾ, ਅੰਬ, ਲੀਚੀ ਆਦਿ ਦੇ ਫਲਦਾਰ ਦਰੱਖਤਾਂ ਅਤੇ ਅੰਗੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵੇਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਖੁਰਾਕ ਪਾ ਦਿਉ।

4. ਨਵੇਂ ਲਗਾਏ ਛੋਟੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਪਿਉਂਦ ਵਾਲੀ ਟਾਹੜੀ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਂ ਫੁੱਟਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿਉ।

5. ਨਵੇਂ ਲਗਾਏ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸੱਠੀ ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

6. ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਤੇ ਜਿੰਕ ਦੀ ਘਾਟ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ 0.3 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜਿੰਕ ਸਲਫੇਟ (3 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ

ਸ਼ਹਿਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਪਾਲਣਾ : ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਦੇ ਕੁਟੰਬਾਂ ਦੀ ਬਲਤਾ ਲਗਭਗ ਸਿਖਰ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸਵਾਰਮ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਾਫੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਸਵਾਰਮ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਅਤੇ ਰੋਕਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਵੱਧ ਰਹੀ ਬਰੂਡ ਅਤੇ ਨੈਕਟਰ ਦੀ ਆਮਦ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਕੁਟੰਬਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਬਣੇ-ਬਣਾਏ ਛੱਤੋ/ਮਿਮੀ ਸ਼ੀਟਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਫਰੇਮਾਂ ਅਤੇ ਸੁਪਰ ਚੈਂਬਰ ਦਿਉ। ਕੁਟੰਬਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਅਜੇ ਵੀ ਇਹ ਢੁੱਕਵਾਂ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਡਰੋਨ ਬਰੂਡ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਫੀ ਪਲ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੁਟੰਬਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਰਵੇ ਦੇ ਕੁਟੰਬਾਂ ਤੋਂ ਵਪਾਰਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਾਣੀ ਮੱਖੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਰਾਣੀ ਮੱਖੀਆਂ ਵਪਾਰਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਰਾਣੀ ਸ਼ਹਿਦ ਮੱਖੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਰੂਡ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਪ੍ਰਜੀਵੀ ਬਰੂਡ ਮਾਈਟ (ਟਰੋਪੋਲੀਲੈਪਸ ਕਲੈਰੀ) ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਲਈ ਗੰਧਕ ਦਾ ਧੂੜਾ ਛੱਤਿਆਂ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਡੰਡਿਆਂ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਛੱਤ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਧੂੜੋ। ਢੁਕਵੇਂ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਫ਼ਾਰਮਿਕ ਐਸਿਡ (85%) ਦੀ ਧੂਣੀ 5 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਦੋ ਹਫ਼ਤੇ ਵਰਤੋਂ। ਫ਼ਾਰਮਿਕ ਐਸਿਡ ਵਰੋਆ ਚਿੱਚੜੀ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਵੀ ਲਾਭਦੇਂਦ ਹੈ। ਵਰੋਆ ਚਿੱਚੜੀ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਫ਼ਾਰਮਿਕ ਐਸਿਡ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੀਲ ਡਰੋਨ ਬਰੂਡ ਵਾਲੇ ਛੱਤਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ, ਚਿੱਚੜੀ ਨੂੰ ਡਰੋਨ ਬਰੂਡ ਵਾਲੇ ਛੱਤਿਆਂ ਤੇ ਟਰੈਪ ਕਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ, ਬੋਟਮ ਬੋਰਡ ਉੱਤੇ ਚਿਪਕਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰਜ਼ (ਸਟਿੱਕਰ) ਰੱਖਣਾ, ਆਦਿ ਗੈਰ-ਰਸਾਇਣਕ ਢੰਗ ਇਸ ਮਾਈਟ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਵਾਸਤੇ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੁਟੰਬਾਂ ਵਿਚਲੇ ਢੁੱਕਵੀਂ ਵਿੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਸਿਰਫ਼ ਸੁਪਰ ਚੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਣੀ ਨਿਖੇੜ ਜਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਬਰੂਡ ਚੈਂਬਰ ਨਾਲੋਂ ਅੱਡ ਕੀਤੇ ਹੋਣ, ਸ਼ਹਿਦ ਮੱਖੀ ਫ਼ਾਰਮ ਵਿੱਚ ਇਸ ਚਿੱਚੜੀ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਤੇ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਲ ਹਾਈਵ ਬੀਟਲ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕਲੋਨੀਆਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕਰੋ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਬੀਟਲ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਮਿਲਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਤੁਰੰਤ ਮਾਰ ਦੇਵੋ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਮਲੇ ਵਾਲੇ ਛੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਬੀਟਲ ਦੀਆਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਉ ਅਤੇ ਮੋਮ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਲਵੋ। ਬਰੂਡ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚੇਤ ਰਹੋ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਮਾਹਿਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲਉ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਰੋਕਥਾਮ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰੋ। ਗੈਰ-ਰਸਾਇਣਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿਉ। ਐਂਟੀਬਾਇਓਟਿਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰੋ। ਜੇਕਰ ਫਾਰਮ ਦੇਨੇੜੇ ਸਫੈਦੇ ਦੀ ਕਾਫੀ ਕਾਸ਼ਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਟੰਬਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਕੇ ਹੋਏ ਵਾਧੂ ਸ਼ਹਿਦ ਵਾਲੇ ਛੱਤੋ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਹਿਦ ਕੱਢ ਲਉ। ਸ਼ਹਿਦ ਕੱਢਣ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਇਹਤਿਆਤ ਵਰਤੋਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਦ ਮੱਖੀ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਰੋਬਿੰਗ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਸ਼ਹਿਦ ਕੱਢਣ ਉਪਰੰਤ ਵਪਾਰਕ ਪੱਧਰ ਦੇ ਸ਼ਹਿਦ ਮੱਖੀ ਪਾਲਕ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਦ ਮੱਖੀ ਫਾਰਮਾਂ ਦੀ ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿਜ਼ਰਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਗਾਂਹ-ਵਧੂ ਸ਼ਹਿਦ ਮੱਖੀ ਪਾਲਕ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਹਿਦ ਮੱਖੀ ਕਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਕੁਟੰਬਾਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੋਲਣ, ਪ੍ਰੋਪੋਲਿਸ, ਰਾਇਲ-ਜੈਲੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਮੱਖੀ ਜ਼ਹਿਰ ਪੈਦਾ / ਇਕੱਤਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਗਰਮੀ ਰੁੱਤੇ ਕੁਟੰਬਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘਣੀ ਛਾਵੇਂ ਟਿਕਾਉਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰੋ।

ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ) ਦੇ ਘੋਲ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਚੂਨੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰੋ।

7. ਸਰਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਅਮਰੂਦ ਦਾ ਚੰਗਾ ਫਲ ਲੈਣ ਲਈ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਯੂਰੀਆ ਜਾਂ ਐਨ.ਏ.ਏ. 600 ਮਿਲੀ ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਅਪ੍ਰੈਲ-ਮਈ ਵਿੱਚ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ ਜਦੋਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫੁੱਲ ਖੁੱਲ ਗਏ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਪਾਣੀ ਵੀ ਨਾ ਦਿਉ। ਟਾਹੜੀਆਂ ਦੇ 20-30 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਉਪਰਲੇ ਸਿਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਖੀਰ ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੌਰਾਨ ਕੱਟਣ ਨਾਲ ਵੀ ਬਰਸਾਤ ਰੁੱਤ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

8. ਨਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਤੇ ਨਿੰਬੂ ਦੇ ਸਿੱਲੇ ਅਤੇ ਚੋਪੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 200 ਮਿ. ਲਿ. ਕਰੋਕੋਡਾਈਲ / ਕਨਫੀਡਰ 17.8 ਤਾਕਤ ਜਾਂ 160 ਗ੍ਰਾਮ ਐਕਟਰਾ / ਦੋਤਾਰਾ 25 ਤਾਕਤ ਜਾਂ 6.25 ਲਿਟਰ ਮੈਕ ਐਚ.ਐਮ.ਓ. ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਨੂੰ 500 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ।

9. ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ, ਫਲਾਂ ਦੇ ਚੰਗਾ ਝਾੜ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਗੁਣਵੱਤਾ ਲਈ ਬੂਟਿਆਂ ਹੇਠ 5.5 ਟਨ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਮਲਚਿੰਗ ਕਰੋ।

ਸਜਾਵਟੀ ਬੂਟੇ
ਮੌਸਮੀ ਵੁੱਲ : ਕੋਂਸਮੋਸ, ਗਲਾਰਡੀਆ, ਗੋਮਫਰੀਨਾ, ਕੋਚੀਆ, ਦੁਪਹਿਰਖਿੜੀ ਅਤੇ ਜੀਨੀਆ ਆਦਿ ਗਰਮੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੌਸਮੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿਆਰੀਆਂ ਜਾਂ ਗਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਓ। ਪਨੀਰੀ ਲਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸ਼ਾਮ

ਸਮੇਂ ਹੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਰੰਤ ਹਲਕਾ ਪਾਣੀ ਲਾਓ। ਬੀਜ ਬਣਾ ਚੁੱਕੇ ਸਰਦੀ ਦੇ ਮੌਸਮੀ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਗਾਉਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਉ ਅਤੇ ਬੂਟਿਆਂ ਤੋਂ ਬੀਜ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਓ। ਬੀਜ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਕਣ ਅਤੇ ਸਾਫ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਲਈ ਡੱਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਸੰਭਾਲ ਲਓ। ਡੱਬਿਆਂ

ਹਰਾ-ਭਰਾ ਲਾਅਨ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਿੰਚਾਈ ਫੁਹਾਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਨਦੀਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬੀ ਨਾਲ ਜੜੋਂ ਕੱਢਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਘਾਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਉਪਰ ਪਾਣੀ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾ ਤੁਰੋ।

ਗਮਲਿਆਂ ਦੇ ਬੂਟੇ : ਗਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪੱਤੋਦਾਰ ਬੂਟੇ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ

ਉੱਪਰ ਫੁੱਲ ਦੇ ਬੀਜ ਦਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਪੈਕ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖੋ।

ਗੁਲਦਾਉਦੀ : ਵੱਧ ਰਹੇ ਤਾਪਮਾਨ ਦੌਰਾਨ ਗੁਲਦਾਉਦੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ। ਜੇਕਰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਟ੍ਰੇਸ ਤੋੜ ਦਿਓ ਤਾਂ ਜੋ ਬੂਟਿਆਂ ਉੱਪਰ ਨਵਾਂ ਫੁਟਾਰਾ ਵਧੇਰੇ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪਵੇ।

ਪੱਕੇ ਬੂਟੇ : ਸਜਾਵਟੀ ਰੁੱਖਾਂ, ਝਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਵੇਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪਾਣੀ ਦਿਓ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਲੇ ਉੱਗੇ ਨਦੀਨ ਲਗਾਤਾਰ ਕੱਢਦੇ ਰਹੋ। ਕੋਲੀ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੂਟੇ ਨਖੇੜ ਕੇ ਲਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਗੁਲਾਬ : ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਖਿੜਨੇ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮੁਰਝਾਏ ਹੋਏ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹ-ਮੁੱਢ ਦਾ ਫੁਟਾਰਾ ਕੱਟਦੇ ਰਹੋ।

ਲਾਅਨ (ਘਾਹ ਦਾ ਮੈਦਾਨ) :

ਵੱਧਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਪਾਣੀ ਦਾ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸੁੱਕੇ ਪੱਤੋ ਕੱਟ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਧੁੱਪ ਨੂੰ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਪੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਛਾਂ ਹੇਠ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਰੱਖੋ।

ਗੰਢਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬੂਟੇ : ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਗਲੋਡੀਰਲਸ ਦੇ ਗੰਢੇ ਪੁੱਟੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨਿਰੰਗ ਗੰਢੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਕੇ 2-3 ਦਿਨ ਛਾਵੇਂ ਸੁਕਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੋਰੀਆਂ ਜਾਂ ਕਰੋਟਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਕ ਕਰਕੇ 4 ਡਿਗਰੀ ਸੈਂਟੀਗ੍ਰੇਡ ਤੇ ਕੋਲਡ ਸਟੋਰ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਲ ਲਓ। ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੰਢਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬੂਟੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਲੋਡੀਅਮ, ਫੁੱਟਬਾਲਲਿੱਲੀ, ਰਜਨੀਗੰਧਾ ਦੇ ਗੰਢੇ ਜੇਕਰ ਮਾਰਚ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਗਾਏ ਤਾਂ ਹੁਣ ਜ਼ਰੂਰ ਲਗਾ ਦਿਓ।

(ਚੱਲਦਾ)

ਵਾਰ-ਵਾਰ ਮੰਗ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਹਰ ਸ਼ਹਿਰ, ਕਸਬੇ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਡੇਅਰੀ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਚੈੱਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਲੈਬ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਕਰਨ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਮ ਗਾਹਕ ਡੇਅਰੀ ਵਸਤਾਂ ਚੈੱਕ ਕਰਕੇ ਨਕਲੀ ਡੇਅਰੀ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕੇ ਤੇ ਅਸਲੀ ਵਸਤਾਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੋਣ ।

ਪਸ਼ੂ ਖੁਰਾਕ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਕਾਰਪੋਰੇਟਾਂ ਦਾ ਦਾਖ਼ਲਾ

ਭਾਰਤ ਅਮਰੀਕਾ ਵਪਾਰ ਸਮਝੌਤਾ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਫੀਡ ਮਾਰਕੀਟ ਕਾਰਗਿਲ ਵਰਗੀ ਇੰਓਕੋਦ ਕੰਪਨੀ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਸੂਬਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਨਾਲ ਦੁੱਧ

ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ
ਕਿਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ
ਸੰ. 84279-92567

ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲੀਆ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਰਗਿਲ ਕੰਪਨੀ ਜੀ. ਐੱਮ. (ਜੈਨੇਟਿਕਲੀ ਮੋਡੀਫਾਇਡ) ਫੀਡ ਵਿੱਚ ਅਨਾਜ ਤੇ ਮਾਸਾਹਾਰ ਵਰਤਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵੀ ਖੋਲੇਗੀ ।

ਕਾਰਗਿਲ ਵਰਗੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਫੀਡ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲੇ ਕਿਉਂ ਹਨ ? ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਫੀਡ ਮਾਰਕੀਟ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਸੂਬਾ ਕਿਵੇਂ ਬਣਿਆ ? ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ 2025 ਤੱਕ 1186.30 ਬਿਲੀਅਨ ਰੁਪਏ ਦੀ ਪਸ਼ੂ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਮੰਡੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ 2034 ਤੱਕ ਵਧ ਕੇ 2112 ਬਿਲੀਅਨ ਹੋਣ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ । ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ 56 ਫੀਸਦੀ ਖੁਰਾਕ ਪੋਲਟਰੀ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਇਸ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ 31 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹੈ । ਇੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਡੇਅਰੀ ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਤਪਾਦਨ ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਕੌਮੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 8 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਣ ਲਈ ਹੱਥ-ਪੈਰ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦਾ ਰਾਹ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਪੰਜਾਬ ਪਹਿਲਾ ਸੂਬਾ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ।

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ (ਫ਼ਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ) ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਫੈਕਟਰੀ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਵੱਡੀ ਕੰਪਨੀ ਕਾਰਗਿਲ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਹਰ ਸਾਲ 4

ਲੱਖ ਮੀਟਰਿਕ ਟਨ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਫੀਡ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗੀ । ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਫੀਡ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਫੀਡ, ਪੋਲਟਰੀ ਫੀਡ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਫਾਰਮ ਦੀ ਫੀਡ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ । ਮੁਕਤ ਵਪਾਰ ਸਮਝੌਤਾ (ਫਰੀ ਟਰੇਡ ਐਗਰੀਮੈਂਟ) ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵੱਲ ਚੁੱਕਿਆ ਕਦਮ ਹੈ । ਸਾਲ 2018 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਦਿ ਪੰਜਾਬ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਕੋਟਲ ਫੀਡ ਕਨਸਟਰੇਟ ਮਿਨਰਲ ਐਂਡ ਮਿਕਸਚਰ ਬਿਲ 2018' ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਇਹ ਬਿੱਲ ਸੱਤ ਸਾਲ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਲਟਕਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਕੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਸੱਤ ਸਾਲ ਇਸ ਦਾ ਲਟਕਣਾ ਅਤੇ ਅਚਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਬਣਨਾ ਮੁਕਤ ਵਪਾਰ ਸਮਝੌਤੇ ਵੱਲ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਚੁੱਕੇ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਮੱਦਾਂ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਖੇਤਰ, ਜੋ ਇਕੱਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੀ 12 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 16 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਫੀਡ ਮਿੱਲਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਵਿੱਚ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦਾ ਦਾਖ਼ਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਹੈ । ਹਰ ਦੂਜੇ ਤੀਜੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਫੀਡ ਮਿੱਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਸਬਿਆਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਫੀਡ ਮਿੱਲਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਲਟਕਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਛੋਟੇ ਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਉਦਯੋਗ ਲਗਾਤਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਾਰ ਝੱਲ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਹੁਣ ਹੋਰ ਵੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆ ਰਾਏ ਹਨ । ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸੈਕਸ਼ਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਘਾਤਕ ਹੈ ।

ਸੈਕਸ਼ਨ 3(1) ਮੁਤਾਬਿਕ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਬਣਾਉਣ, ਸਟੋਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ । ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪਸ਼ੂ ਖੁਰਾਕ ਨੂੰ ਨਾ ਬਣਾ ਸਕੇਗਾ, ਨਾ ਸਟੋਰ ਕਰ ਸਕੇਗਾ ਤੇ ਨਾ ਵੇਚ ਸਕੇਗਾ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ ਲਈ ਵੱਖਰੀ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇਗੀ, ਭਾਵੇਂ ਵੇਚਣਾ ਹੋਵੇ, ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਭਾਵੇਂ ਡੀਲਰ ਹੋਵੇ । ਸੈਕਸ਼ਨ 1(ਜੀ) ਮੁਤਾਬਿਕ ਫੀਡ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀਆਂ ਤੇ ਦਰਮਿਆਨੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ,

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ (ਫ਼ਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ) ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਫੈਕਟਰੀ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਵੱਡੀ ਕੰਪਨੀ ਕਾਰਗਿਲ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਹਰ ਸਾਲ 4 ਲੱਖ ਮੀਟਰਿਕ ਟਨ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਫੀਡ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗੀ । ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਫੀਡ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਫੀਡ, ਪੋਲਟਰੀ ਫੀਡ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਫਾਰਮ ਦੀ ਫੀਡ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ । ਮੁਕਤ ਵਪਾਰ ਸਮਝੌਤਾ (ਫਰੀ ਟਰੇਡ ਐਗਰੀਮੈਂਟ) ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵੱਲ ਚੁੱਕਿਆ ਕਦਮ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੱਡੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਲਈ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਰਾਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਹੈ । ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਵਾਲੀ ਮੱਦ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੇ ਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਸਨਅਤਕਾਰ ਦਾ ਹੁਣ ਇਸ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ਸਕਣਾ ਬੇਹੱਦ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਬਤ ਫੀਡ ਮਿੱਲ ਮਾਲਕ ਵੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫੀਡ ਸੰਬੰਧੀ ਇਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਬੇਹੱਦ ਕਠੋਰ ਹਨ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਤੇ ਦਰਮਿਆਨੀ ਫੀਡ ਮਿੱਲ ਮਾਲਕ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ । ਬਿਨਾਂ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਫੀਡ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੱਕ ਕੈਦ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਨਗ ਹੈ । ਫੂਡ ਸੇਫਟੀ ਐਂਡ ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਅਥਾਰਿਟੀ ਐਂਡ ਇੰਡੀਆ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੇ ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਮੱਦਾਂ ਫੀਡ ਮਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਚਿੰਤਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕਾਰਗਿਲ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਫੀਡ ਕੰਪਨੀ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਫੀਡ ਵਿੱਚ ਜੀ. ਐੱਮ. ਅਨਾਜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਣਜ ਮੰਤਰੀ ਪਿਊਸ਼ ਰੌਇਲ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਜੀ.ਐੱਮ. ਵਸਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਆਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਿਹਤ ਲਈ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਫੂਡ ਸੇਫਟੀ ਐਂਡ ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਅਥਾਰਿਟੀ ਐਂਡ ਇੰਡੀਆ ਜੀ. ਐੱਮ. ਖੁਰਾਕ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ।

ਸਿਰਫ਼ ਜੀ. ਐੱਮ. ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਕਾਰਗਿਲ ਕੰਪਨੀ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਫੀਡ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੇ ਉਲਟ ਤੇ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰੀ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਦੁੱਧ ਪਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ

। ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਇਸ ਅਥਾਰਿਟੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਲਈ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹਣਗੀਆਂ ਤੇ ਛੋਟੇ ਮਿੱਲਾਂ ਲਈ ਰਾਹ ਬੰਦ ਕਰਨਗੀਆਂ, ਬਿਹਤਰ ਫੀਡ ਬਿਹਤਰ ਦੁੱਧ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਖੋਖਲੇ ਹਨ । ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ ਸਿਰਫ਼ 10 ਤੋਂ 20 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਬਰਾਂਡਿਡ ਫੀਡ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਵਿਕਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਫੀਡ ਗੈਰ-ਬਰਾਂਡਿਡ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੰਪਨੀਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੌਕੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਰਿਪੋਰਟ ਐਨ ਇੰਡੀਅਨ ਫੀਡ ਮਾਰਕੀਟ ਸਾਈਜ਼ ਟਰੈਂਡਜ਼ ਐਂਡ ਫੋਰਕਾਸਟ ਬਾਇ ਪ੍ਰੋਡਕਟ ਟਾਈਪ ਐਂਡ ਰਿਜ਼ਨ 2026-2034 ਮੁਤਾਬਿਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਖੇਤਰ (ਲਾਈਵਸਟੋਕ ਸੈਕਟਰ) ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਿਤ ਸਾਧਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਹ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨ ਫੀਡ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮੰਡੀ ਦੇ ਦਾਖ਼ਲ ਵਿੱਚ ਅੜਿੱਕਾ ਹਨ । ਇਹ ਕਿਸਾਨ ਘਰੇਲੂ ਫੀਡ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹਨ । ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੰਡੀ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਘਰੇਲੂ ਫੀਡ ਨੂੰ ਅੜਿੱਕਾ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਨੀਤੀਘੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੜਿੱਕਿਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਕਾਹਲੇ ਹਨ । ਪਸ਼ੂਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੀਡ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਈ ਹੋਰ ਅਹਿਮ ਮਸਲੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਨੀਤੀ ਘੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਕਾਰਗਿਲ ਲਈ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗੁਆਂਢੀ ਸੂਬੇ ਹਰਿਆਣੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪੰਡੀ ਝਾੜ ਪਾਈ । 20ਵੇਂ ਲਾਈਵਸਟੋਕ ਸੈਨਸਸ

ਮੁਤਾਬਿਕ ਹਰਿਆਣੇ ਵਿੱਚ 43.68 ਲੱਖ (4.37 ਮਿਲੀਅਨ ਤੋਂ 4.4 ਮਿਲੀਅਨ ਤੱਕ) ਮੱਝਾਂ ਹਨ । ਹਰਿਆਣੇ ਨੂੰ ਵੱਧ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੁਰੂ ਨਸਲ ਨੂੰ ਹਰਿਆਣੇ ਦਾ ਕਾਲਾ ਸੋਨਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਵੀਹਵੀਂ ਪਸ਼ੂ ਗਣਨਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮੱਝਾਂ ਦੀ ਦੁੱਧ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹਰਿਆਣਾ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਹੈ । ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬ ਕੋਲ ਵੀਹਵੀਂ ਪਸ਼ੂ ਗਣਨਾ ਮੁਤਾਬਿਕ 40.15 ਲੱਖ (4.01 ਮਿਲੀਅਨ) ਮੱਝਾਂ ਹਨ । 2024-25 ਦੀ ਗਣਨਾ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੀ ਗਣਨਾ ਮੁਤਾਬਿਕ 5.22 ਲੱਖ ਮੱਝਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਘਟ ਗਈ ਹੈ । ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਲਗਾਤਾਰ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ । ਸਾਲ 1992 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ 57.64 ਲੱਖ ਮੱਝਾਂ ਸਨ, ਭਾਵ ਲਗਭਗ 17 ਲੱਖ ਮੱਝਾਂ ਘਟ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੇਂਡੂ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਥਾਂ ਰੱਖਦੀਆਂ ਸਨ ।

ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਥਾਨਕ ਨਸਲਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਗਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਹੈ । ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਗਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਣਤੀ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ । ਸਿਰਫ਼ 2014 ਵਿੱਚ ਹੀ 1.36 ਲੱਖ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸੀਮਨ ਦੀਆਂ ਡੋਜ਼ਾ ਮੰਗਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ । ਸਾਲ 2019 ਵਿੱਚ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ 26.9 ਫ਼ੀਸਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਤੇ ਕਰਾਸਬ੍ਰੈਡ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਮੋਹਰੀ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਸੀ । ਇਹ ਆਮ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਗਾਵਾਂ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਪਾਲਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਸਲਾਂ ਸਾਡੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਢਲੀਆਂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਕਸਰ ਬਿਮਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਾਵਾਰਿਸ਼ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ 90 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਇਹੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਗਾਵਾਂ ਹਨ । ਬਿਹਤਰ ਦੁੱਧ ਵਰਤਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲੇ ਅੱਜ ਵੀ ਮੱਝਾਂ ਤੇ ਦੇਸੀ ਗਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਹੁਣ ਬਿਹਤਰ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵੱਧ ਦੁੱਧ ਹੈ । ਇਹ ਚਿੰਟਾ ਇਨਕਲਾਬ ਵੀ ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਵਾਂਗ ਸਾਡੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਮੁਤਾਬਿਕ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਸਾਡੇ ਚਿੰਤਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ । ਵਾਰ-ਵਾਰ ਮੰਗ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਹਰ ਸ਼ਹਿਰ, ਕਸਬੇ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਡੇਅਰੀ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਚੈੱਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਲੈਬ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਕਰਨ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਮ ਗਾਹਕ ਡੇਅਰੀ ਵਸਤਾਂ ਚੈੱਕ ਕਰਕੇ ਨਕਲੀ ਡੇਅਰੀ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕੇ ਤੇ ਅਸਲੀ ਵਸਤਾਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੋਣ । ਨੀਤੀਘੜਿਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਸਲਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫੀਡ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਰਾਹ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ।

ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਦੰਦਾਂ ਅਤੇ ਮਸੂੜਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਬਰਸ ਅਤੇ ਮਾਉਥਵਾਸ਼ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਤੁਹਾਡੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਦੰਦਾਂ ਅਤੇ ਮਸੂੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਦਰਦ ਜਾਂ ਬਦਬੂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਹਾਰਟ ਡਿਜੀਜ਼, ਡਾਇਬਿਟੀਜ਼ ਵਰਗੀ ਗੰਭੀਰ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਵੀ ਵਧਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਓਰਲ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਟੈਸਟ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਅਸਾਨ ਟੈਸਟ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨੁਕਸਾਨਦਾਇਕ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਸਟ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਜ਼ਿਆਦਾ ਐਕਟਿਵ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਤੁਹਾਡੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਖਾਸ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਮਸੂੜਿਆਂ ਤੋਂ ਖੂਨ ਆਉਣਾ, ਸਾਹ ਵਿੱਚ ਬਦਬੂ ਜਾਂ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਸਫ਼ਤ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਦੰਦਾਂ ਅਤੇ ਮਸੂੜਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਓਰਲ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਟੈਸਟ ਕਿਉਂ ਜ਼ਰੂਰੀ?

ਡਾ. ਮੁਸਕਾਨ ਸਾਰਵਾਲ ਅਤੇ ਡਾ. ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ, ਸਦਭਾਵਨਾ ਮੈਡੀਕਲ ਤੇ ਹਾਰਟ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ, ਪਟਿਆਲਾ (ਮੋਬਾਇਲ 79864-62306, 98152-00134)

ਓਰਲ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਟੈਸਟ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਓਰਲ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਟੈਸਟ ਵਿੱਚ ਡਾਕਟਰ

ਜੋ ਮਸੂੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ, ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਸਫ਼ਤ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

- ★ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੰਦ ਜਲਦੀ ਸਫ਼ੇ ਹਨ।
- ★ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਹ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਬਦਬੂ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
- ★ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੰਮਿਊਨ ਸਿਸਟਮ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ।

★ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਰਟ ਡਿਜੀਜ਼ ਜਾਂ ਡਾਇਬਿਟੀਜ਼ ਦੀ ਫੈਮਿਲੀ ਹਿਸਟਰੀ ਹੈ।

ਓਰਲ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਟੈਸਟ ਦੇ ਫਾਇਦੇ

- ★ ਇਹ ਟੈਸਟ ਦੰਦਾਂ ਅਤੇ ਮਸੂੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਛੁਪੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਟੇਜ ਵਿੱਚ ਫੜਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ★ ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਮਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਬੱਚ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਇਰਿਆ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਗਿਰਨਾ।
- ★ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨੁਕਸਾਨਦਾਇਕ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾ ਚਲਣ ਉੱਤੇ ਇਹ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਖੂਨ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- ★ ਇਸ ਤੋਂ ਹਾਰਟ ਡਿਜੀਜ਼ ਅਤੇ ਡਾਇਬਿਟੀਜ਼

ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਵੱਧਦਾ ਹੈ। ਓਰਲ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਟੈਸਟ ਕਰਵਾ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਖ਼ਤਰੇ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਘੱਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਓਰਲ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਟੈਸਟ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਓਰਲ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਟੈਸਟ ਇੱਕ ਸੌਖਾ ਅਤੇ ਦਰਦ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸਟੇਪਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ-

- ★ ਡੇਂਟਿਸਟ ਜਾਂ ਲੈਬ ਟੈਕਨੀਸ਼ੀਅਨ ਤੁਹਾਡੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਲਾਰ ਜਾਂ ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਜੀਮੀ ਪਲਾਕ ਦਾ ਸੈਂਪਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
- ★ ਇਹ ਸੈਂਪਲ ਕਾਟਨ ਸਵੈਬ, ਸਪੈਸ਼ਲ ਬਰਸ਼ ਜਾਂ ਛੋਟੇ ਟੂਲ ਨਾਲ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ★ ਸੈਂਪਲ ਨੂੰ ਲੈਬ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਇਕਰੋਸਕੋਪ ਜਾਂ ਜੈਨੇਟਿਕ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ★ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਤੁਹਾਡੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਕਿੰਨੀ ਹੈ।
- ★ 2 ਤੋਂ 5 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ।
- ★ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਡੇਂਟਿਸਟ ਤੁਹਾਡੀ ਓਰਲ ਹਾਈਜੀਨ ਰੂਟੀਨ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਟੈਸਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡਾਕਟਰ ਕੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ?

ਟੈਸਟ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਡਾਕਟਰ ਓਰਲ ਹਾਈਜੀਨ ਰੂਟੀਨ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਐਂਟੀ-ਬੈਕਟੀਰੀਅਲ ਮਾਉਥਵਾਸ਼, ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਕਲੀਨਿੰਗ ਜਾਂ ਖਾਸ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਓਰਲ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਟੈਸਟ ਕਰਵਾ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਦੰਦਾਂ ਅਤੇ ਮਸੂੜਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਚਾਉਂਦੇ ਸਗੋਂ ਪੂਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰੈਗੂਲਰ ਡੇਂਟਲ ਚੈਕਅਪ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਹਰ 6 ਜਾਂ 12 ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਵਾਓ।

ਤੁਹਾਡੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਲਾਰ ਜਾਂ ਪਲਾਕ ਦਾ ਸੈਂਪਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸੈਂਪਲ ਨੂੰ ਲੈਬ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਇਹ ਪਤਾ ਚੱਲ ਸਕੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਇਹ ਟੈਸਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਦੀ ਵੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦਾ ਹੈ

ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਓਰਲ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਟੈਸਟ?

★ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਸੂੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਖੂਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਪੋਲਟਰੀ ਚੂਚਿਆਂ ਦਾ ਬਰੂਡਿੰਗ ਪ੍ਰਬੰਧਨ (ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ)

ਬਰੂਡਿੰਗ ਚੂਚਿਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਦੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਹੈ। ਬਰੂਡਿੰਗ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਬਨਾਵਟੀ ਬਰੂਡਿੰਗ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕੁਦਰਤੀ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ : ਕੁਝ ਮੁਰਗੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਚੂਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰਕ ਨਿੱਘ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ 3 ਤੋਂ 4 ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਚੂਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਮੁਰਗੀ 5-6 ਚੂਚਿਆਂ ਤੱਕ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਬਣਾਵਟੀ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ : ਚੂਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਮੁਰਗੀ ਦੇ ਪਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਬਾਹਰੀ ਸਰੋਤਾਂ / ਉਪਕਰਨਾਂ ਜਿਵੇਂ ਹੀਟਰ, ਭੁਖਾਰੀ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਘ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਨਿੱਘ ਦੇਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਪਕਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬਰੂਡਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਰੂਡਰ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਬਨਾਵਟੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਚੂਚਿਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਪਾਰਕ ਪੱਧਰ ਦੀ ਪੋਲਟਰੀ ਫਾਰਮਿੰਗ ਲਈ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਹੀ ਉਪਯੁਕਤ ਹੈ। ਬਰੂਡਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ : (ੳ) ਹੀਟਿੰਗ ਸਰੋਤ / ਬਾਲਣ, (ਅ) ਰਿਫਲੈਕਟਰ / ਹੀਟ ਡਿਸਸੀਪੇਟਰ,

ੲ) ਬਰੂਡਰ ਗਾਰਡ/ਚਿਕ ਗਾਰਡ (ੳ) ਹੀਟਿੰਗ ਸਰੋਤ/ਬਾਲਣ : ਬਿਜਲੀ, ਐਲ ਪੀ ਜੀ, ਮੀਥੇਨ ਗੈਸ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ, ਕੋਲਾ, ਲੱਕੜ ਜਾਂ ਲੱਕੜ ਦਾ ਬੁਰਦਾ ਆਦਿ ਬਾਲਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬਾਲਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਬਰੂਡਰ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ :

1. ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਕਲ ਬਰੂਡਰ : ਇਹ ਇੱਕ ਥਰਮੋਸਟੈਟਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਸਿਸਟਮ ਹੈ ਜੋ ਲੋੜੀਂਦੇ ਤਾਪ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਬਰੂਡਿੰਗ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇਕਸਾਰ ਫੈਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਕਲ ਬਰੂਡਰ 300 ਤੋਂ 400 ਚੂਚਿਆਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
2. ਚਾਰਕੋਲ ਸਟੋਵ / ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਦੇ ਸਟੋਵ : ਜਿੱਥੇ ਬਿਜਲੀ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਮ ਕੋਲਾ / ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਦੇ ਸਟੋਵ ਚੂਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿੱਘ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

3. ਗੈਸ ਬਰੂਡਰ : ਇਹਨਾਂ ਬਰੂਡਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਗੈਸ, ਐਲ ਪੀ ਜੀ ਅਤੇ ਮੀਥੇਨ ਨੂੰ ਬਾਲਣ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਛੀਆਂ ਤੋਂ 3-5 ਫੁੱਟ ਉੱਪਰ ਲਟਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

4. ਇਨਫਰਾ-ਰੈਡ ਬਲਬ : ਇੱਕ 250 ਵਾਟ ਦਾ ਬਲਬ ਲਗਭਗ 150 ਤੋਂ 250 ਚੂਚਿਆਂ ਦੀ ਬਰੂਡਿੰਗ ਲਈ ਉਪਯੁਕਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਠੋਸ ਬਾਲਣ ਜਿਵੇਂ ਕੋਲਾ, ਲੱਕੜ, ਆਗ, ਧੂੜ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਲਣ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਅ) ਰਿਫਲੈਕਟਰ : ਰਿਫਲੈਕਟਰ ਨੂੰ ਹੋਵਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਨ : ਫਲੈਟ ਟਾਈਪ ਹੋਵਰ : ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੋਵਰ ਵਿੱਚ ਹੀਟਿੰਗ ਐਲੀਮੈਂਟ, ਪਾਇਲਟ ਲੈਂਪ

ਅਤੇ ਤਾਪਮਾਨ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਥਰਮਾਮੀਟਰ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕੈਨੋਪੀ ਟਾਈਪ ਹੋਵਰ : ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰਿਫਲੈਕਟਰ ਅਵਤਲ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਧਾਰਨ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਕਲ ਬਲਬ, ਥਰਮੋਸਟੈਟ ਮਕੈਨਿਜ਼ਮ ਅਤੇ ਥਰਮਾਮੀਟਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ੲ) ਬਰੂਡਰ ਗਾਰਡ/ਚਿਕ ਗਾਰਡ : ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਚੂਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿੱਘ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਰੂਡਰ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ 5 ਫੁੱਟ ਦੇ ਵਿਆਸ ਵਾਲਾ ਬਰੂਡਰ ਗਾਰਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਰੂਡਰ ਦੀ ਉੱਚਾਈ 1.5 ਫੁੱਟ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਗੱਤੇ ਦੀ ਸੀਟ, ਜੀ ਆਈ ਸੀਟ, ਤਾਰ ਦੀ ਜਾਲੀ ਅਤੇ ਮੈਟ ਆਦਿ ਵਰਗੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਚਿੱਕ ਗਾਰਡ ਵੱਜੋਂ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ, 5-6 ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਲਈ ਬਰੂਡਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਇਹ 2-3 ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਕਾਫੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਰਪਨਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਰੋਪੜ

ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ
ਸਟੇਟ ਐਵਾਰਡੀ, ਸਾਬਕਾ ਡਿਪਟੀ
ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ (ਪੰਜਾਬ)
ਮੋ. 94176-20311

ਨਵਾਂ ਬੀਜ ਬਿੱਲ - ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸਾਰਥਕ!

ਨਵੇਂ ਬੀਜ ਬਿੱਲ 2025 ਤਹਿਤ ਉਲੰਘਣਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ 30 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੇ ਭਾਰੀ ਜੁਰਮਾਨੇ ਅਤੇ 5 ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਨਕਲੀ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਾਰਗਰ ਸਾਬਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ 'ਬੀਜ ਐਕਟ 1966, ਬੀਜ ਰੂਲਜ਼ 1968 ਅਤੇ ਬੀਜ (ਕੰਟਰੋਲ) ਆਰਡਰ 1983 ਵਿੱਚ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮੌਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਬੀਜ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਕਲੀ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਕਰਨ ਜਾਂ ਵੱਡੇ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਬੀਜ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਕਰੇਤਾ ਕੰਪਨੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕੇਵਲ 500 ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਜਾਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਬੀਜ ਐਕਟ 1966 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਤੇ ਸਖ਼ਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਬੀਜ ਐਕਟ 1966 ਤਹਿਤ ਨਾਮਤਰ ਸਜ਼ਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਭੈਅ/ਭਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ

ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਬੀਜ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਯੂਨਿਟ ਨਹੀਂ ਚਲਾਏਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹੀ ਯੂਨਿਟ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਰਜਿਸਟਰਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ, ਇੱਕ ਉਤਪਾਦਕ ਜਾਂ ਬੀਜ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਯੂਨਿਟ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰੇਗੀ, ਬਸ਼ਰਤ ਉਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ, ਉਪਕਰਨਾਂ ਅਤੇ ਯੋਗ ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ, ਅਜਿਹੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੋ ਉਹ

ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਬੀਜ ਦੀ ਪੈਕਿੰਗ ਉੱਤੇ ਕਿਉ-ਆਰ ਕੋਡ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋੜ ਪੈਣ ਉੱਤੇ ਇਸ ਦੀ ਟਰੈਕਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਡਰਾਫਟ ਸੀਡਜ਼ ਬਿੱਲ 2025 ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਨਾਲ ਬੀਜ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਵੱਧੇਗੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਕਲੀ ਬੀਜ ਨਹੀਂ ਵੇਚ ਸਕਣਗੇ। ਮੌਜੂਦਾ ਬੀਜ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨੋਟੀਫਾਈਡ ਸੀਡ ਟੈਸਟਿੰਗ ਲੈਬਜ਼ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਬੀਜ ਦੇ ਉੱਗਣ, ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਟੈਸਟ ਕਰਨ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਹੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਉਸ ਦੀ ਜੈਨੇਟਿਕ ਸ਼ੁੱਧਤਾ, ਗੁਣਵੱਤਾ, ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਬੀਟੀ ਜੀਨਜ਼ ਆਦਿ ਟੈਸਟ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦਕਿ ਕਿਸਾਨ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਬੀਜ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਟੈਸਟਿੰਗ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਫ਼ਸਲਾਂ ਦਾ ਝਾੜ ਅਤੇ ਕੁਆਲਿਟੀ, ਸ਼ੁੱਧ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਬੀਜ ਬਿੱਲ 2025 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੈਨੇਟਿਕ ਸ਼ੁੱਧਤਾ

ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਟੈਸਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦੇਵਦ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਬੀਜ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਗਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ, ਬੀਜ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ, ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਸਮ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ, ਨਿਰਧਾਰਤ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਬੀਜ ਮਿਲਣਗੇ ਤਾਂ ਵਧੇਰੇ ਝਾੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਬੋਝ ਹੇਠੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇਗਾ। ਅੰਤ ਕਿਸਾਨ ਬੀਜ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਹਿਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਘਟੀਆ ਬੀਜ ਕਾਰਨ ਸਾਲ ਭਰ ਦੇ ਹੋਰ ਫ਼ਸਲੀ ਖ਼ਰਚੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਬੀਜ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਤੇ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਵਾਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਭਲਾਈ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 25 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਮੁਤਾਬਕ ਮੌਜੂਦਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਬੀਜ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚਾ, (ਬੀਜ

ਐਕਟ 1966, ਬੀਜ ਰੂਲਜ਼ 1968 ਅਤੇ ਬੀਜ (ਕੰਟਰੋਲ) ਆਰਡਰ 1983) ਇਹ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਕੇਵਲ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਾਂ ਬੀਜ ਵਿਕਰੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹੀ ਭੁਗਤਦਾ ਹੈ।

ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਬੀਜ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮੌਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ 60 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧੀ ਜਾਂ ਬੀਜ ਐਕਟ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਜੁਰਮਾਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਾਪਦਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਸੀਡ ਐਕਟ 1966 ਆਦਿ ਦਾ ਭੈਅ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਨਵੇਂ ਬੀਜ ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਕੈਦ ਅਤੇ ਮੌਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਨਕਲੀ ਅਤੇ ਅਣ-ਅਧਿਕਾਰਤ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪੈਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਹਨ। ਬੀਜ ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬੀਜਾਂ ਦੇ ਵਿਕਰੀ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਅਤੇ ਤਜਰਬੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਬੀਜ ਕਾਨੂੰਨ ਢਾਂਚੇ ਨਾਲੋਂ ਨਵਾਂ ਬੀਜ ਬਿੱਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ, ਟਰੇਸੇਬਿਲਟੀ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬੀਜ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਲਾਭਦੇਵਦ ਸਾਬਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਨਵੇਂ ਬੀਜ ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਘਟੀਆਂ ਬੀਜਾਂ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤਾਂ ਐਕਟ 1955 ਅਧੀਨ ਲਿਆ ਕੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਸਾਨ ਵਧੇਰੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਲਾਭਦੇਵਦ ਹੋਵੇਗਾ।

ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਕਲੀ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਰੁਕਣ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਨਵੇਂ ਬੀਜ ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਨਕਲੀ, ਅਣ-ਅਧਿਕਾਰਤ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਰਜਿਸਟਰਡ ਬੀਜ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ 30 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਤੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੀ ਕੈਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਤੇ ਮੌਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਬੀਜ ਵਿਕਰੇਤਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਠੱਗੀ ਠੱਗੀ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਵਾਂ ਬੀਜ ਕਾਨੂੰਨ 2025 ਕਿਸਾਨ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਬੀਜਾਂ ਨੂੰ ਉਗਾਉਣ, ਬੀਜਣ, ਦੁਬਾਰਾ ਬੀਜਣ, ਬਚਾਉਣ, ਵਰਤੋਂ ਵਟਾਂਦਰਾ, ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਵੇਚਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨ ਆਪਣਾ ਬੀਜ ਖੁਦ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਵਟਾਂਦਰਾ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਵੀ ਬੀਜ ਤਿਆਰ ਕਰਨ/ਵਰਤਣ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਵੇਚਣ ਦੀ ਨਵੇਂ ਬੀਜ ਕਾਨੂੰਨ 2025 ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੰਦਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੀਜ ਬਿੱਲ 2025 ਦੀ ਧਾਰਾ 17 ਮੁਤਾਬਕ ਕੋਈ ਵੀ ਉਤਪਾਦਕ, ਬੀਜ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਨੂੰ ਉਗਾਏਗਾ ਜਾਂ ਸੰਗਠਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਬੀਜ ਬਿੱਲ ਐਕਟ 2025 ਅਧੀਨ ਸਬੰਧਤ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਰਜਿਸਟਰਡ ਨਹੀਂ

ਠੀਕ ਸਮਝਦੀ ਹੈ, ਬੀਜ ਉਤਪਾਦਕ ਜਾਂ ਬੀਜ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਯੂਨਿਟ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤਹਿਤ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਬੀਜ ਉਤਪਾਦਕ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਬੀਜ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਯੂਨਿਟ ਅਜਿਹੇ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖੇਗਾ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰੋਸੈਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਬਾਰੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਰਿਟਰਨ ਦੇਵੇਗਾ। ਅਣਗਹਿਲੀ ਜਾਂ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਵੇਂ ਬੀਜ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਗੁਲਾਬ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ- ਮਾਮੂਲੀ ਅਪਰਾਧ, ਘੱਟ ਗੰਭੀਰ ਅਪਰਾਧ ਤੇ ਵੱਡਾ ਅਪਰਾਧ ਭਾਵ ਸੰਗੀਨ ਅਪਰਾਧ। ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਕੰਪਨੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਕਲੀ ਬੀਜ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜੋ ਗੈਰ ਰਜਿਸਟਰਡ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੀਜ ਸਪਲਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੀਹ ਲੱਖ ਜੁਰਮਾਨਾ ਤੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਬੀਜ ਐਕਟ 1966, ਬੀਜ ਰੂਲਜ਼ 1968 ਅਤੇ ਬੀਜ (ਕੰਟਰੋਲ) ਆਰਡਰ 1983 ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਕਲੀ ਬੀਜ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਲੈਬ ਟੈਸਟਿੰਗ ਅਤੇ ਲੈਬਲਿੰਗ ਕਰਨੀ

ਬਰਸੀਮ ਅਤੇ ਜਵੀਂ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਰੋਕਥਾਮ

ਹਰੇ ਚਰੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਸੋਮੇ ਹਨ। ਬਰਸੀਮ ਅਤੇ ਜਵੀਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਚਾਰ ਫ਼ਸਲਾਂ ਹਨ। ਹਰੇ ਚਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰੋਟੀਨ, ਨਿਸ਼ਾਸਤਾ, ਵਿਟਾਮਿਨ, ਖਣਿਜ ਤੇ ਲਘੂ ਤੱਤ ਕਾਫ਼ੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਵਧੇ, ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਤੇ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਚੰਗੀ ਕੁਆਲਟੀ ਦਾ ਚਾਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਚਰੇ ਦੀ ਕਟਾਈ ਤੱਕ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਕਾਰਨ ਝਾੜ ਘੱਟਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਤੇ ਵੀ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਚਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਸਿਫ਼ਰਸ ਰਸਾਇਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਵਪੱਖੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕਰਨ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬਰਸੀਮ

ਤਣੇ ਦਾ ਗਲਣਾ
ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ : ਤਣੇ ਦਾ ਗਲਣਾ ਬਿਮਾਰੀ ਹਰੇ ਚਰੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਜਨਵਰੀ-ਫ਼ਰਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਪੱਤੇ ਮੁਰਝਾਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਰੋਗ ਇੱਕ ਉੱਲੀ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਤਣੇ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਉੱਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਤਣਾ ਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉੱਲੀ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਵਰਗਾ ਜਾਲਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਪਏ ਮੱਲ੍ਹ ਉੱਪਰ ਵੱਧਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਪਹਿਚਾਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
ਰੋਕਥਾਮ : ★ ਜਨਵਰੀ-ਫ਼ਰਵਰੀ ਦੇ ਮਹੀਨੇ, ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਘੱਟ ਕਰੋ।
★ ਫ਼ਸਲ ਛੇਤੀ ਕੱਟੇ ਤਾਂ ਜੋ ਖੇਤ ਅਤੇ ਮੁੱਢਾਂ ਨੂੰ ਧੁੱਪ ਲੱਗ ਸਕੇ।
★ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਹੱਲੇ ਵਾਲੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ 3-4 ਸਾਲ ਬਰਸੀਮ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਨਾ ਬੀਜੋ।

ਜਵੀਂ

ਬੰਦ ਕਾਂਗਿਆਰੀ : ਇਹ ਰੋਗ ਦਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਧੂੜਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਬੀਜ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਉੱਡਦੇ ਸਗੋਂ ਦਾਣੇ ਵਾਲੀ ਘੁੰਡੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਕਟਾਈ ਤੱਕ ਵਲੋਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਰੋਕਥਾਮ : ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ਰੋਗੀ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢ ਕੇ ਸਾੜ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਬੀਜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
ਕਾਂਗਿਆਰੀ : ਇਸ ਰੋਗ ਨਾਲ ਜਵੀਂ ਦੇ ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੋਗਾਣੂ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬੀਜ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਬੀਜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।
ਅਸਲੋਸ਼ਾ ਅਤੇ ਆਰ ਐਸ ਸੋਹੂ, ਚਾਰਾ, ਮਿਲਟ ਅਤੇ ਨਿਯੂਟ੍ਰੀਸ਼ਨ ਸੈਕਸ਼ਨ, ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ (ਮੋ. 98728-74383)

ਭਾਰਤ 2011-12 ਤੋਂ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਚੌਲ ਬਰਾਮਦਕਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯੂ. ਐੱਸ. ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਆਫ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਅਨੁਸਾਰ, 2024-25 ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ 21.69 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਬਰਾਮਦ ਥਾਈਲੈਂਡ ਦੇ 7.86 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਅਤੇ ਵੀਅਤਨਾਮ ਦੇ 8.06 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। 2024-25 ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਚੌਲ ਉਤਪਾਦਕ ਵੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨਤ 150 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਉਤਪਾਦਨ ਚੀਨ ਦੇ 145.28 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਚੌਗਿਰਦੇ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ, ਇਸ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੌਲ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਬਰਾਮਦ 'ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ

ਚੌਗਿਰਦੇ ਸੰਬੰਧੀ ਪਹਿਲੂ

ਝੋਨਾ (ਫੱਕ ਵਾਲਾ ਚੌਲ) ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਫਸਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਣੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ 2.5 ਸੈ. ਮੀ. ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਤੱਕ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਿੰਚਾਈ ਕਰਨ 'ਤੇ 101, 171.5

ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਝੋਨੇ ਲਈ, ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਲੈਵਲ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਲਗਭਗ 5 ਸੈ. ਮੀ. ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਨਦੀਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਲਈ-ਪਾਣੀ ਨਦੀਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ

ਹਰੀਸ਼ ਦਾਮੋਦਰਨ

ਹਰਬੀਸਾਈਡ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਝੋਨੇ ਦੇ ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ।

ਝੋਨੇ ਲਈ ਸਿੰਚਾਈ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਫਸਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਬਿਜਾਈ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ 20-30 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 5 ਸੈ. ਮੀ. ਡੂੰਘਾਈ 'ਤੇ 25 ਸਿੰਚਾਈਆਂ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਰਵਾਇਤੀ ਬਿਜਾਈ-ਕਮ-ਲਗਾਤਾਰ ਹੜ੍ਹ ਸਿਸਟਮ ਤਹਿਤ ਉਗਾਈ ਗਈ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਲਗਭਗ 5 ਮਿਲੀਅਨ ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਖਰਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ 2.5 ਟਨ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਮੰਨ ਕੇ, ਇਹ ਹਰ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਕੱਟੇ ਗਏ ਅਨਾਜ ਲਈ 2,000 ਲੀਟਰ ਅਤੇ ਦੋ-ਤਿਹਾਈ ਮਿਲਿੰਗ ਰਿਕਵਰੀ 'ਤੇ ਚੌਲਾਂ ਲਈ 3,000 ਲੀਟਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਭਾਰਤ ਜੋ ਹਰ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਚੌਲ ਬਾਹਰ ਭੇਜਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਉਹ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 3,000 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਬਰਾਮਦ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਰਤਾ

2023-24 ਅਤੇ 2024-25 ਵਿੱਚ, ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਬਰਾਮਦ 5-6 ਮਿ. ਟਨ ਸੀ, ਜੋ ਗੈਰ-ਬਾਸਮਤੀ ਚੌਲਾਂ ਦੇ 11.14 ਮਿ. ਟਨ ਦੇ ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸੀ ਪਰ ਦੋਵਾਂ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਦੀ ਵੈਲਿਊ ਲਗਭਗ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਸੀ-ਬਾਸਮਤੀ ਲਈ 5.8-5.9 ਬਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਬਾਸਮਤੀ ਲਈ 4.5-6.5 ਬਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ। ਬਾਸਮਤੀ ਬਰਾਮਦ ਤੋਂ ਔਸਤ ਯੂਨਿਟ ਵੈਲਿਊ 82.9-92.3 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਸੀ, ਜਦੋਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਬਾਸਮਤੀ ਲਈ ਇਹ 34-39.2 ਰੁਪਏ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਸੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਬਾਸਮਤੀ ਚੌਲ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਅਨਾਜ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡਾਲਰ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਸ ਇੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਬਾਸਮਤੀ ਝੋਨੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਘੱਟ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਗੈਰ-ਬਾਸਮਤੀ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਲਵਾਈ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਗਰਮੀ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਸਮੇਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਰੋਜ਼ ਸਿੰਚਾਈ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਬਾਸਮਤੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਜੁਲਾਈ ਵਿੱਚ ਮਾਨਸੂਨ ਦੀ ਬਾਰਿਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਲਵਾਈ ਲਈ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਇੰਡੀਅਨ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਰਿਸਰਚ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ (ਆਈ. ਏ. ਆਰ. ਆਈ.) ਦੇ ਸਾਬਕਾ

ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਸਾਨੂੰ ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਰਾਮਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਗੈਰ-ਬਾਸਮਤੀ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਸਾਨੂੰ ਛੋਟੇ ਦਾਣੇ ਵਾਲੀਆਂ ਐਗਰੋਮੈਟਿਕ ਜੀ. ਆਈ. ਪ੍ਰੋਟੈਕਟਰ ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਾਲਾ ਨਮਕ ਅਤੇ ਆਦਮਚੀਨੀ (ਪੂਰਬੀ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੋਂ), ਕਤਰਨੀ (ਬਿਹਾਰ), ਗੋਬਿੰਦੋਗ (ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ), ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਭੋਗ (ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ), ਕੋਰਪੁਟ ਕਾਲਾ ਜੀਗ (ਓਡਿਸ਼ਾ), ਵਾਇਨਾਡ ਜੀਰਾਕਸਲਾ ਅਤੇ ਗੰਧਕਸਲਾ (ਕੇਰਲ) ਅਤੇ ਸੀਰਾਗਾ ਸਾਂਬਾ (ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ)। ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਮੋਡਿਟੀ ਚੌਲ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਮਤ ਅਤੇ ਘੱਟ ਪਾਣੀ ਵਾਲੇ ਚੌਲ ਬਰਾਮਦਕਾਰ ਬਣੀਏ।"

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਾਸਮਤੀ ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਪਮੈਂਟ 2000 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਸਾਲਾਨਾ 0.6-0.7 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ (ਕੀਮਤ 400-450 ਮਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ) ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਪਿਛਲੇ 2 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ 5-6 ਮਿ. ਟਨ (5.8-5.9 ਬਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ) ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਆਈ. ਏ. ਆਰ. ਆਈ. ਦੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਬਲਾਕਬਸਟਰ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰਵਾਇਤੀ ਬਾਸਮਤੀ ਦੇ ਖਾਸ ਅਨਾਜ ਦੇ ਗੁਣ (ਖੁਸ਼ਬੂ, ਚਿਪਚਿਪਾਹਟ ਨਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਪੱਕਣ 'ਤੇ ਲੰਬਾ ਹੋਣਾ) ਦੇ ਨਾਲ ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਬੋਣੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪੂਰਾ ਬਾਸਮਤੀ-1509, ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਕਿਸਮ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਲ ਪਦਮਸ਼੍ਰੀ ਐਵਾਰਡ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ), ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ 2.5 ਟਨ ਝੋਨਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੀਜ ਤੋਂ ਅਨਾਜ ਬਣਨ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ 115-120 ਦਿਨ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਤਰਓਰੀ ਅਤੇ ਦੇਹਰਾਦੂਨੀ ਵਰਗੀਆਂ ਰਵਾਇਤੀ ਲੰਬੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਇੱਕ ਟਨ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਰਸਰੀ ਵਿੱਚ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਕਟਾਈ ਤੱਕ 155-160 ਦਿਨ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਜੀ. ਆਈ. ਰੀਜਨ ਵਿੱਚ ਬਾਸਮਤੀ ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਖੇਤੀ ਲਗਭਗ 6.2 ਮਿਲੀਅਨ ਹੈਕਟੇਅਰ (ਮਿ. ਹੈ.) ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ-ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 3.1 ਮਿ. ਹੈ., ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ 1.3 ਮਿ. ਹੈ., ਪੱਛਮੀ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ 1.5 ਮਿ. ਹੈ., ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਵਿੱਚ 0.12 ਮਿ. ਹੈ., ਜੰਮੂ ਵਿੱਚ 0.1 ਮਿ. ਹੈ. ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ 0.05 ਮਿ. ਹੈ.। ਇਸ ਵਿੱਚ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਖੇਤੀ ਦਾ ਏਰੀਆ 2.1 ਮਿ. ਹੈ. ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ 0.8 ਮਿ. ਹੈ. ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ 0.5 ਮਿ. ਹੈ. ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰੇ 6.2 ਮਿ. ਹੈ. ਜੀ. ਆਈ. ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦਾ ਬਾਸਮਤੀ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਬਰਾਮਦ ਵਧੇਗੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਚੌਲ ਦੀ ਖੇਤੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਥਿਰ ਬਣੇਗੀ। ਨਾਲ ਹੀ, ਸਰਕਾਰ ਪੂਰਬੀ ਯੂ. ਪੀ., ਬਿਹਾਰ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਬਾਸਮਤੀ ਝੋਨੇ ਦੀ ਖਰੀਦ ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਗਰਾਊਂਡਵਾਟਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਐੱਮ. ਐੱਸ. ਪੀ. ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ।"

(ਆਈ. ਏ. ਆਰ. ਆਈ. ਦੇ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

No. 1

RURAL WEEKLY

Now Think Before Advertising
KHETI DUNIYAN RETAINS
LEADERSHIP
IN
READERSHIP

KHETI DUNIYAN
VOICE OF THE FARMERS

KD COMPLEX, GAUSHALA ROAD, NEAR SHER-E-PUNJAB MARKET, PATIALA-147001 (PB.) INDIA

Mob. 90410-14575

khetiduniyan1983@gmail.com

ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਧਦੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਘਟਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਫਿਕਰ ਦਾ ਕਾਰਨ

ਅਮਰੀਕਾ-ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਅਤੇ ਈਰਾਨ ਯੁੱਧ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਤੇਲ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਥੇ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਲਈ ਖਾਦ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਝਟਕਾ ਲੱਗਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਵੀ ਮੰਡਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਲਈ 1 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਸਥਿਰਤਾ ਫੰਡ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ 57 ਹਜ਼ਾਰ 381 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤਾਂ ਸਿਰਫ 31 ਮਾਰਚ ਤੱਕ ਹੀ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਕਿੱਲਤ ਅਤੇ ਵਧਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਲਈ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਸਬਸਿਡੀ ਵਾਸਤੇ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ 19 ਹਜ਼ਾਰ 230 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮਰੀਕਾ-ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਅਤੇ ਈਰਾਨ ਜੰਗ ਲਮਕਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿੱਚ ਯੂਰੀਆ ਤੇ ਡੀ. ਏ. ਵੀ. ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀਮਤਾਂ 40 ਫੀਸਦੀ ਵੱਧ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਬੇਸ਼ੱਕ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ 'ਤੇ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪੈਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੁਕਸਾਨ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਵੇਲੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਯੁੱਧ ਕਾਰਨ 'ਸਟੇਟ ਆਫ ਹੋਰਮੁਜ਼' ਲਗਭਗ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਇਸ ਰਸਤੇ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ-ਤਿਹਾਈ

★ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਖਾਦਾਂ ਲਈ 19 ਹਜ਼ਾਰ ਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਲਈ 1 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਰੱਖਣੇ ਤਸੱਲੀ ਦੀ ਗੱਲ ★ ਜੰਗ ਲੰਮੀ ਚੱਲੀ ਤਾਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ 'ਤੇ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਸਰ

ਖਾਦਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਈਰਾਨ ਵੱਲੋਂ ਹਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਤਰ, ਸਾਉਦੀ ਅਰਬ ਅਤੇ ਯੂ. ਏ. ਈ. ਵਿੱਚ ਗੈਸ ਪਲਾਂਟ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਖਾਦਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੱਚਾ ਮਾਲ ਆਉਣਾ ਰੁੱਕ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ 'ਤੇ ਵੱਧ ਅਸਰ

ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਚੌਲ ਤੇ ਮੱਕੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਯੂਰੀਆ ਤੇ ਡੀ. ਏ. ਪੀ. ਖਾਦ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਖਾਦ ਮਹਿੰਗੀ ਹੋਣ ਜਾਂ ਘੱਟ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਘੱਟ ਖਾਦ ਵਰਤਣਗੇ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਘਟੇਗੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਤਪਾਦਨ 'ਤੇ ਵੀ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ 1 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਸਥਿਰਤਾ ਫੰਡ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਸਰਕਾਰ ਆਰਥਿਕ ਬੋਝ ਸਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ ਪੈਟਰੋਲ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਡੀਜ਼ਲ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀਵਸ਼ ਵਧਾਉਣੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਖਾਦਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਅਸਰ

ਪੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮਾਹਿਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ 1 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਹੋਰ ਵੱਖਰਾ ਬਜਟ ਵੀ ਲਿਆਉਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ 1 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਿੱਚੋਂ ਅਗਲੇ ਪੂਰੇ ਸਾਲ ਲਈ ਤਾਂ ਸਿਰਫ 42 ਹਜ਼ਾਰ 619 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸਥਿਰਤਾ ਫੰਡ ਬਚੇਗਾ।

ਰੁਪਏ ਦੀ ਡਿਗਦੀ ਕੀਮਤ ਵੀ ਵੱਡੀ ਮੁਸ਼ੀਬਤ

ਭਾਰਤੀ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੀਮਤ ਲਗਾਤਾਰ ਡਿਗਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਡਾਲਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੀਮਤ 1 ਰੁਪਈਆ ਡਿਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਨੂੰ 72 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਦੋਹਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ, ਦਰਾਮਦ ਮਹਿੰਗੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬਰਾਮਦ ਘੱਟ ਅਤੇ ਸਸਤਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਿਹੜੀਆਂ ਖਾਦਾਂ 'ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਅਸਰ... ?

ਇਸ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੁਕਸਾਨ

ਯੂਰੀਆ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਖਾਦ ਮੱਧ ਪੂਰਬ (ਕਤਰ, ਸਾਉਦੀ ਅਰਬ ਅਤੇ ਈਰਾਨ ਆਦਿ) ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਯੂਰੀਆ ਦੀ ਦਰਾਮਦ ਵਿੱਚੋਂ 40 ਤੋਂ 50 ਫੀਸਦੀ ਇਸੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਈਰਾਨ ਵੀ ਯੂਰੀਆ ਦਾ ਵੱਡਾ ਬਰਾਮਦਕਾਰ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਯੂਰੀਆ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ 500 ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ ਤੋਂ 700 ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ ਪ੍ਰਤੀ ਟਨ ਤੱਕ ਵੱਧ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਡੀ. ਏ. ਪੀ. ਖਾਦ ਲਈ ਸਾਉਦੀ ਅਰਬ ਭਾਰਤ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸਪਲਾਇਰ ਹੈ। ਸਾਲ 2024 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਨੇ ਯੂ. ਏ. ਈ., ਸਾਉਦੀ ਅਰਬ ਅਤੇ ਕਤਰ ਤੋਂ 23.1 ਕਰੋੜ ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ ਦਾ ਯੂਰੀਆ ਖਰੀਦਿਆ ਸੀ। ਸਲਫਰ ਤੇ ਐਮੋਨੀਆ ਵੀ ਖਾੜੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ 30 ਤੋਂ 50 ਫੀਸਦੀ ਵੱਧ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਪੈਟਾਸ ਖਾਦ ਦੀ ਘਾਟ ਦਾ ਘੱਟ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਖਾਦਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਵੀ ਕੱਚਾ ਮਾਲ ਘੱਟ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਉਤਪਾਦਨ ਘੱਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਫਿਲਹਾਲ ਭਾਰਤ ਕੋਲ ਖਾਦ ਦਾ ਸਟਾਕ ਠੀਕ-ਠਾਕ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਖਾਦ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗੀ।

ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕਣਕ ਦੀ ਖਰੀਦ ਲਈ 30,973 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਨਕਦ ਕਰਜ਼ਾ ਹੱਦ ਮਿਲੀ

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਣਕ ਦੀ ਖਰੀਦ ਲਈ 30,973 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੈਸ਼ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਲਿਮਟ (ਨਕਦ ਕਰਜ਼ਾ ਹੱਦ) ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕਣਕ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਨਕਦ ਕਰਜ਼ਾ ਹੱਦ 28,894 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਰ 2026-27 ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰੀਦ ਦਾ ਟੀਚਾ 132 ਲੱਖ ਮੀਟਰਿਕ ਟਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਕੁਝ ਹਲਕੇ ਇਹ 122 ਲੱਖ ਮੀਟਰਿਕ ਟਨ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ 2,585 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ ਹੈ, ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ 160 ਰੁਪਏ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2025-26 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਦੀ ਖਰੀਦ ਦਾ ਟੀਚਾ 124 ਲੱਖ ਮੀਟਰਿਕ ਟਨ ਸੀ, ਜੋ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕਣਕ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰੀਦ ਸਿਰਫ 119.32 ਲੱਖ ਟਨ ਹੀ ਹੋ ਸਕੀ ਸੀ, ਖਰੀਦ ਟੀਚੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਨਿੱਜੀ ਵਪਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਵੱਧ ਖਰੀਦ ਵੀ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਨਿੱਜੀ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੇ 10 ਲੱਖ 80 ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਟਰਿਕ ਟਨ ਕਣਕ ਦੀ ਖਰੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਆਡੂਤੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨਜ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਿਜੇ ਕਾਲੜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਡੂਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ 2.5 ਫੀਸਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੇ ਲੱਗੀ ਰੋਕ ਖਿਲਾਫ ਆਡੂਤੀ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ ਹੜਤਾਲ 'ਤੇ ਜਾਣਗੇ, ਜਦੋਂਕਿ ਏਸ਼ੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਅਨਾਜ ਮੰਡੀ ਖੰਨਾ ਦੀ ਆਡੂਤੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਰੋਸ਼ਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੜਤਾਲ ਬਾਰੇ ਆਡੂਤੀਆਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਵਿਜੇ ਕਾਲੜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਢਾਈ ਫੀਸਦੀ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਆਡੂਤੀ 64 ਰੁਪਏ 62 ਪੈਸੇ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 50 ਰੁਪਏ 74 ਪੈਸੇ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ ਆਡੂਤੀ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ

ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 46 ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਧੱਕਾ ਬਰਾਮਦਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ।

55 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ ਆਡੂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 50.74 ਅਨੁਸਾਰ ਕਣਕ ਅਤੇ ਫ਼ਸਲ ਮੰਡੀਆਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ 59 ਵਿੱਚ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰੀਦ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਪਰ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਕਦਮ ਕਣਕ ਦੀ ਕਣਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੰਗਰੂਰ, ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ ਕਣਕ ਦੀ ਆਮਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਪੈਦਾਵਾਰ ਘਟਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ - ਖੁੱਡੀਆ

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੰਤਰੀ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਖੁੱਡੀਆ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੋਂ ਮਾਰਚ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਅਚਾਨਕ ਆਈ ਗਰਮੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨੇ ਫਿਕਰ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਕਣਕ ਦਾ ਝਾੜ ਘਟੇਗਾ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਆਈ ਨਮੀ ਤੇ ਠੰਡਕ ਨੇ ਫਿਰ ਆਸਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਫ਼ਸਲ ਦਾ ਝਾੜ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿਆਲ ਰੱਖ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੋਰਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਫਰਵਰੀ-ਮਾਰਚ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ-ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਤਾਪਮਾਨ ਆਮ ਨਾਲੋਂ 5-7 ਡਿਗਰੀ ਵੱਧ ਗਿਆ ਸੀ, ਮਾਹਿਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨਾਲ ਫ਼ਸਲ ਦਾ ਝਾੜ ਘਟਣ, ਅਨਾਜ ਸੁੰਗੜਣ ਜਾਂ ਮਾਜੂ ਦਾਣਾ ਹੋਣ ਤੇ ਜਲਦੀ ਪੱਕਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫ਼ਸਲ ਦੇ ਝਾੜ ਵਿੱਚ 10 ਤੋਂ 15 ਫੀਸਦੀ ਘਾਟੇ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਫਿਰ ਮਾਰਚ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿੱਚ ਬਰਸਾਤ ਤੇ ਠੰਡੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਨੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਇਆ।

ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਕਣਕਾਂ ਵਿਛ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਬਰਸਾਤ ਨਾਲ ਤਾਪਮਾਨ ਸਥਿਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਅਨਾਜ ਭਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਧੀ ਚੱਲੀ। ਖੇਤੀ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨਾਲ ਹੁਣ ਝਾੜ ਉਮੀਦ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸਾਲ ਵਧੀਆ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਧੀ ਖਰੀਦ ਕੀਮਤ, ਕਣਕ ਦੀ ਖਰੀਦ ਦਾ ਵੱਡਾ ਟੀਚਾ ਅਤੇ ਖਰੀਦ ਲਈ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਰਾਹਤ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸਾਲ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਵਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਣਕ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ। ਨਿੱਜੀ ਵਪਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਆਟਾ ਮਿੱਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਣਕ ਦੀ ਵੱਡੀ ਖਰੀਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਟੋਟਾ ਚੌਲਾਂ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਫੈਸਲਾ

ਪੀ.ਡੀ.ਐਸ. ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ, ਈਥਾਨੌਲ ਸੈਕਟਰ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ 90 ਲੱਖ ਟਨ ਅਨਾਜ

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਭਾਵ ਪੀ. ਡੀ. ਐਸ. ਰਾਹੀਂ ਵੰਡੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਨਾਜ ਵਿੱਚ ਟੋਟਾ ਚੌਲਾਂ (ਬ੍ਰੈਕਨ ਰਾਈਸ) ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਵੱਡਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2026 ਤੋਂ ਪੀ. ਡੀ. ਐਸ. ਵਿੱਚ ਟੋਟਾ ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ 25 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 10 ਫੀਸਦੀ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕੈਬਨਿਟ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਖੁਰਾਕ

ਸਕੱਤਰ ਸੰਜੀਵ ਚੋਪੜਾ ਨੇ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਬਦਲਾਅ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰ ਸਾਲ ਲਗਭਗ 90 ਲੱਖ ਟਨ ਵਾਧੂ ਟੋਟਾ ਚੌਲ ਈਥਾਨੌਲ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਮੁਹੱਈਆ ਹੋ ਸਕੇਗਾ। ਇਹ ਕਦਮ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਪਿਛਲੇ 3 ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ ਕੱਚੇ ਤੇਲ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 40 ਫੀਸਦੀ ਦਾ ਤੇਜ਼ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਈਥਾਨੌਲ ਬਲੈਂਡਿੰਗ ਵਾਧਾ ਕੇ ਤੇਲ ਦੀ ਦਰਾਮਦ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਘਟਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਈਥਾਨੌਲ ਬਲੈਂਡਿੰਗ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ

ਖੁਰਾਕ ਸਕੱਤਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ 'ਚ ਪੈਟਰੋਲ ਵਿੱਚ ਈਥਾਨੌਲ ਬਲੈਂਡਿੰਗ 2013 ਦੇ 1.5 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਹੁਣ 20 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ 1.63 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਰੰਸੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਲ 2014 ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ 2.77 ਕਰੋੜ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਕੱਚੇ ਤੇਲ ਦੀ ਦਰਾਮਦ ਘਟਾਈ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਈਥਾਨੌਲ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਵਧਾਉਣ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਈਥਾਨੌਲ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਹੋਰ ਵਧਾਉਣ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੰਭਾਵਿਤ ਕਦਮ ਹਨ - 20 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਈਥਾਨੌਲ ਬਲੈਂਡਿੰਗ, ਡੀਜ਼ਲ ਵਿੱਚ ਈਥਾਨੌਲ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ, ਫਲੈਕਸ-ਫਿਊਲ ਵਾਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਖੁਰਾਕ ਸਕੱਤਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ 'ਚ ਪੈਟਰੋਲ ਵਿੱਚ ਈਥਾਨੌਲ ਬਲੈਂਡਿੰਗ 2013 ਦੇ 1.5 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਹੁਣ 20 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ 1.63 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਰੰਸੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਲ 2014 ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ 2.77 ਕਰੋੜ ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਕੱਚੇ ਤੇਲ ਦੀ ਦਰਾਮਦ ਘਟਾਈ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਈਥਾਨੌਲ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਵਧਾਉਣ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਈਥਾਨੌਲ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਹੋਰ ਵਧਾਉਣ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੰਭਾਵਿਤ ਕਦਮ ਹਨ - 20 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਈਥਾਨੌਲ ਬਲੈਂਡਿੰਗ, ਡੀਜ਼ਲ ਵਿੱਚ ਈਥਾਨੌਲ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ, ਫਲੈਕਸ-ਫਿਊਲ ਵਾਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

‘ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਨੈਕਟ : ਗਤੀ-26’ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਰਸਾਇਣ ਐਕਸਪੋਰਟਸ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟਿਡ ਵੱਲੋਂ 14 ਨਵੇਂ ਉਤਪਾਦ ਲਾਂਚ ਕੀਤੇ ਗਏ

ਐਗਰੋ-ਕੈਮੀਕਲ ਸੈਕਟਰ ਦੀ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਕੰਪਨੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਰਸਾਇਣ ਐਕਸਪੋਰਟਸ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟਿਡ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਾਲਾਨਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ‘ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਨੈਕਟ : ਗਤੀ-26’ ਦਾ ਸਫਲ ਆਯੋਜਨ ਲਖਨਊ ਅਤੇ ਇੰਦੌਰ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 10 ਅਤੇ 13 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਤੋਂ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਰਥੀਆਂ) ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ‘ਤੇ ਕੰਪਨੀ ਨੇ 14 ਨਵੇਂ ਉਤਪਾਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਂਚ ਕੀਤਾ।

14 ਅਤਿ-ਆਧੁਨਿਕ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦਾ ਲਾਂਚ ਰਿਹਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ, ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕ, ਉੱਲੀਨਾਸ਼ਕ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੌਸ਼ਕ ਤੱਤ, ਬਾਇਓ-ਸਿਟਮੂਲੈਂਟਸ ਅਤੇ ਬਾਇਓ-ਖਾਦ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਕੰਪਨੀ ਨੇ Triagen ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਪੇਟੇਂਟਡ ‘ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ + ਉੱਲੀਨਾਸ਼ਕ’ ਸੰਯੋਜਨ ਉਤਪਾਦ ਵੀ ਲਾਂਚ ਕੀਤਾ।

ਲਖਨਊ ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਤੇ ਬਿਹਾਰ/ਝਾਰਖੰਡ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਚੈਨਲ ਪਾਰਟਨਰਸ ਨੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੂਰਵਕ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਉਥੇ ਹੀ ਇੰਦੌਰ ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਗੁਜਰਾਤ, ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ, ਤੇਲੰਗਾਨਾ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਚੈਨਲ ਪਾਰਟਨਰਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਟੇਟ ਹੈਡਸ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਮੌਜੂਦ ਰਹੀ।

ਅਤੇ ਐਗਰੀਬਿਜਨਸ ਸਟ੍ਰੇਟੇਜਿਕ ਸ਼੍ਰੀ ਦਿਵਿਆਸ ਅਗਰਵਾਲ ਨੇ ਅਪਣੇ ਸੰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਚੈਨਲ ਪਾਰਟਨਰਸ ਦੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਮਰਥਨ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੱਸਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਧੁਨਿਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਢੰਗਾਂ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਾ ‘ਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਫੋਕਸ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਸਾਲ ਦੀ ਥੀਮ ‘ਗਤੀ-26’ ਕੰਪਨੀ ਦੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੰਪਨੀ ਅਪਣੇ ਚੈਨਲ ਪਾਰਟਨਰਸ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇੱਕ ਗਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦਿਸ਼ਾ, ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰੇਗੀ। ਇਹ ਥੀਮ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ - ਤੇਜ਼ ਫੈਸਲੇ, ਤੇਜ਼ ਨਵੀਨਤਾ, ਤੇਜ਼ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਪਣੇ ਮੁੱਖ ਸੰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ - ਸੇਲਜ਼ ਐਂਡ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਸ਼੍ਰੀ ਈਸ਼ਵਰ ਰੈਡੀ ਨੇ ਗਤੀ-26 ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ ਉਤਪਾਦ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਆਧੁਨਿਕ ਖੇਤੀ ਢੰਗਾਂ ਦੇ

ਜ਼ਰੀਏ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਚੈਨਲ ਪਾਰਟਨਰਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੰਪਨੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਫ਼ਲ ਸਮਾਧਾਨ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਉਤਪਾਦ ਲਾਂਚਿੰਗ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਧਾਂਸੂ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ (ਗਰੁੱਪ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਹੈਡ), ਸ਼੍ਰੀ ਕਪਿਲ ਕੁਮਾਰ (ਕੰਟਰੀ ਹੈਡ - Alga Energy), ਡਾ. ਆਰ. ਡੀ. ਸਿੰਘ (ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ - ਰਿਟੇਲ ਅਤੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਟੀ ਨਿਊਟਰੀਐਂਟਸ) ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਮਿਤ ਬੈਨਰਜੀ (ਜ਼ੋਨਲ ਮੈਨੇਜਰ - Alga Energy) ਸਥੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

14 ਨਵੇਂ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਲਾਂਚਿੰਗ

ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਮੁੱਖ ਆਕਰਸ਼ਣ

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਅੰਤ ਸਨਮਾਨ ਸਮਾਰੋਹ ਅਤੇ ਲੱਕੀ ਡਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਰਾਹੀਂ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਵੀਨਤਾ, ਸਥੇਦਾਰੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ।

ਚੁੱਘ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਬਣੀ ਕੇ-ਮੈਕਸ ਐਨਰਜੀ ‘ਸੇਲਜ਼ ਪਰਫਾਰਮਰ ਆਫ ਦ ਈਅਰ’, ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰਜ਼ ਨੂੰ ਲੱਕੀ ਡਰਾਮ ਵਿੱਚ ਦੂਸਰਾ ਇਨਾਮ

ਮੈਸਰਜ਼ ਚੁੱਘ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, ਜਲਾਲਾਬਾਦ (ਪੰਜਾਬ) ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਸ਼੍ਰੀ ਅਜੈ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਤਪਾਦ ਕੇ-ਮੈਕਸ ਐਨਰਜੀ ਲਈ ‘ਸੇਲਜ਼ ਪਰਫਾਰਮਰ ਆਫ ਦ ਈਅਰ’ ਖਿਤਾਬ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਹੀ, ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਸਥਿਤ ਮੈਸਰਜ਼ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰਜ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ‘ਰਾਈਜ਼ਿੰਗ ਸਟਾਰ ਅਵਾਰਡ’ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੌਰਾਨ ਆਯੋਜਿਤ ਲੱਕੀ ਡਰਾਮ ਵਿੱਚ ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ ਵੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰਜ਼ ਨੇ ਅਪਣੇ ਨਾਮ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਹੈਡ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਰੀਜਨਲ ਮੈਨੇਜਰਸ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਕਟਾਰੀਆ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰੀਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੇਤੂਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧਾਇਆ।

ਪੱਛਮੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦੀ ਜੰਗ ਦਾ ਅਸਰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸੈਕਟਰ ‘ਤੇ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵਧਣਗੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ

ਪੱਛਮੀ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਅਸਰ ਹੁਣ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ‘ਤੇ ਪੈਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਗਲੋਬਲ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਤੇਲ ਅਤੇ ਗੈਸ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਖੇਤੀ ਦੀ ਲਾਗਤ ਵੱਧਣ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ, ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਊਰਜਾ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਲਈ ਖਾੜੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ‘ਤੇ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਨਿਰਭਰ ਹੈ, ਇਸ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਅਣਛੋਹਿਆ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧਦੀ ਲਾਗਤ ਅਤੇ ਘਟਦੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਦੀ ਦੋਹਰੀ ਮਾਰ ਝੱਲਣੀ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੇਲ ਅਤੇ ਗੈਸ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਅਸਰ ਖੇਤੀ ‘ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਡੀਜ਼ਲ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਟਰੈਕਟਰ, ਸਿੰਚਾਈ ਅਤੇ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਦੀ ਲਾਗਤ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੈਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵੱਧਣ ਨਾਲ ਖਾਦ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਵੀ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਲਾਗਤ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਆਉਣ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਖਾਦ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੈਫ਼ਾ ਅਤੇ ਗੈਸ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵੀ ਵੱਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਖਾਦ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹਿੰਗੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸੰਕਟ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੰਦੌਰ ਮਹਿੰਗੀ, ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਧਣ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇਲ ਅਤੇ ਦਾਲਾਂ ਵਰਗੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਰਿਪੋਰਟ ‘ਤੇ ਵੀ ਇਸ ਜੰਗ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇਲ ਦਾ ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਤੇ ਦਾਲਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਇੰਦੌਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਨਾਲ ਆਮ ਜਨਤਾ ‘ਤੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਾ ਬੋਝ ਵਧੇਗਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਿੱਧਾ ਅਸਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ‘ਤੇ ਵੀ ਪਵੇਗਾ।

ਜੁਰੱਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਖਾਦ ਦੀ ਉਪਲੱਬਧਤਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ, ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦੇਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਵਪਾਰ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦੀ ਜੰਗ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇਹ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਸੰਕਟ ਦਾ ਅਸਰ ਸਿੱਧਾ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤੀ ‘ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਯੋਜੀ-ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨੀਤੀਗਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।